

Організація з безпеки та
співробітництва в Європі
Координатор проектів в Україні

Міжнародний
благодійний фонд
«Міжнародний фонд
досліджень освітньої політики»

Тарас Фініков
Віталій Терещук

**ІНСТИТУЦІЙНА АКРЕДИТАЦІЯ:
АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД
ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ**

КИЇВ 2023

УДК 378.014.6:303.442.3

Ф 59

Організація з безпеки та
співробітництва в Європі
Координатор проектів в Україні

Міжнародний
благодійний фонд
«Міжнародний фонд
досліджень освітньої політики»

Фініков Т. В., Терещук В. І.

Ф 59 Інституційна акредитація: аналітичний огляд та рекомендації.
Київ: Таксон 2023. 76 с.

ISBN 978-966-7128-99-9

378.014.6:303.442.3

Видано за підтримки Координатора проектів ОБСЄ в Україні. У цій публікації висловлено виключно погляди авторів. Вони не обов'язково збігаються з офіційною позицією Координатора проектів ОБСЄ в Україні.

ISBN 978-966-7128-99-9

© ОБСЄ, 2023

© Фініков Т. В., 2023

© Терещук В. І., 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
КОНЦЕПТ ІНСТИТУЦІЙНОЇ АКРЕДИТАЦІЇ	7
НАЦІОНАЛЬНІ ПРАКТИКИ ІНСТИТУЦІЙНОЇ АКРЕДИТАЦІЇ: КЕЙСИ	11
Естонія	13
Особливості національної системи зовнішнього забезпечення якості вищої освіти.....	13
Чинні практики інституційної акредитації.....	13
Стандарти оцінювання	15
Підсумок.....	18
Польща	19
Особливості національної системи зовнішнього забезпечення якості вищої освіти.....	19
Чинні практики інституційної акредитації.....	20
Стандарти оцінювання	21
Підсумок.....	21
Нідерланди	22
Особливості національної системи зовнішнього забезпечення якості вищої освіти.....	22
Чинні практики інституційної акредитації.....	23
Стандарти оцінювання	24
Підсумок.....	26
Німеччина	26
Особливості національної системи зовнішнього забезпечення якості вищої освіти.....	26
Чинні практики інституційної акредитації.....	30
Стандарти оцінювання	31
Підсумок.....	34
Казахстан	34
Особливості національної системи зовнішнього забезпечення якості вищої освіти.....	34

Чинні практики інституційної акредитації.....	35
Стандарти оцінювання.....	37
Підсумок.....	45
Індія.....	46
Особливості національної системи зовнішнього забезпечення якості вищої освіти.....	46
Чинні практики інституційної акредитації.....	47
Стандарти оцінювання.....	49
Підсумок.....	52
Бразилія.....	53
Особливості національної системи зовнішнього забезпечення якості вищої освіти.....	53
Чинні практики інституційної акредитації.....	55
Стандарти оцінювання.....	56
Підсумок.....	61
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ ІНСТИТУЦІЙНОЇ АКРЕДИТАЦІЇ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	63
КОНТУРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАМКИ ІНСТИТУЦІЙНОЇ АКРЕДИТАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	67
ДЖЕРЕЛА.....	71

ВСТУП

Даний аналітичний огляд має на меті провести аналіз механізму та процедур інституційної акредитації, її місця в системі зовнішнього забезпечення якості вищої освіти, розглянути особливості акредитаційного процесу в національних системах країн, що уособлюють різні специфіки гарантування якості в Європі, Азії, Південній Америці.

В основі цього огляду лежить аналіз національних кейсів за такою схемою: опис практик зовнішнього забезпечення якості в країні, характеристика особливостей національної моделі інституційної акредитації/оцінювання/аудиту закладів вищої освіти, представлення використовуваних при цьому стандартів та показників.

Концентрація уваги саме на основних параметрах національних моделей інституційної акредитації дозволяє виокремити як найбільш загальні, повторювані в різних ситуаціях властивості систем гарантування якості, так і специфічні риси, обумовлені особливостями функціонування і розвитку національної вищої школи. Це дає також можливість зрозуміти які з аналізованих підходів та інструментів можуть бути використані в інших національних системах, що мали відмінні траєкторію та/або темп розвитку.

Ключовим завданням виступало сформулювати на основі проведеного аналізу головні абриси рамки інституційної акредитації, яка могла б бути ефективно імplementована на українському ґрунті. При цьому автори прагнули це зробити як виходячи з існуючих вимог та обмежень, зафіксованих в чинному Законі України «Про освіту», так і запропонувати можливі розв'язки, що виходять за межі існуючого нормативного поля. Запропоновані рекомендації дозволяють запропонувати варіанти вдосконалення існуючих законодавчих та нормативних документів, а в перспективі — запустити процес включення механізму інституційної акредитації у вітчизняну практику зовнішнього забезпечення якості вищої освіти.

КОНЦЕПТ ІНСТИТУЦІЙНОЇ АКРЕДИТАЦІЇ

Серед набору механізмів забезпечення якості одним з найбільш широко вживаних є акредитація освітніх закладів та пропонованих ними освітніх програм. В її основі вже впродовж більше ніж ста років лежить ідея регулярного аналізу та контролю за визначеною системою параметрів якості освітньої діяльності навчального закладу або окремої програми.¹

Місцем «народження» практик акредитації, в т.ч. інституційної, ймовірно, слід вважати Сполучені Штати Америки, де питання контролю якості діяльності закладів вищої освіти виникло на порядку денному ще наприкінці XIX століття. Тоді мало місце різке зростання кількості ЗВО, більшість з яких засновувалися федеральними штатами (публічні коледжі та університети), церковними громадами, нецерковними спільнотами та філантропами, підприємцями (комерційні коледжі). Власне, проблема полягала в тому, що будь-хто міг створити навчальний заклад і назвати його коледжем чи університетом. Не було чіткого способу дізнатися, чи виконує заклад свою заявлену місію, або він орієнтований головно на одержання плати за навчання від студентів. Також не було жодного загального стандарту щодо того, чим є той чи інший ступінь вищої освіти. Два різних заклади могли присуджувати ступінь магістра за вельми різний рівень досягнень. У найгірших випадках т. зв. «фабрики дипломів» фактично продавали дипломи, не надаючи ніякого навчання і не вимагаючи від здобувачів жодної роботи. Зрештою, для розв'язання цієї проблеми коледжі та університети в регіонах почали створювати власні акредитаційні агентства, які оцінювали своїх членів за узгодженим набором стандартів.²

В країнах, де існувала усталена практика державного контролю за системою вищої освіти, акредитаційні механізми стали впроваджуватися лише в останні 30–40 років, що було викликано комплексом причин. Ключовими з них можна вважати масифікацію вищої освіти (і як один з її наслідків — зростання ролі приватного сектору та загальне збільшення кількості ЗВО), посилення інтернаціоналізації у вищій школі та науково-дослідній роботі (як наслідок — необхідність визнання ступенів, отриманих в різних національних освітніх системах, та виникнення конкуренції між ЗВО не лише на національному, але й на світовому рівні).

Радикальне збільшення попиту на вищу освіту у більшості національних систем (як результат соціально-економічних, так і демографічних факторів) спричинило перегляд освітніх політик у напрямі розширення доступу до здобуття вищої освіти. На практиці це вилилось у драматичне зростання мережі навчальних закладів та номенклатури пропонованих ними освітніх програм. Головними драйверами цього зростання виступили регіональні та муніципальні влади, а також приватний сектор. Останній, вочевидь, орієнтований на комерційну модель надання освітніх послуг, часто віддавав перевагу отриманню прибутку, а не належному забезпеченню якості навчання. Ця трансформація зумовила суттєве падіння рівня якості, оскільки це відкрило доступ в ЗВО як гірше підготовленій частини здобувачів, так і особам, що прагнули лише формального здобуття диплому. Важливою складовою цього процесу стало перманентне відставання ресурсного забезпечення закладів від зростаючих інституційних потреб, неспроможність збільшити свої можливості в тому темпі та обсязі, який диктувався вже згаданими освітніми політиками.

¹ Приміром, американська Рада з акредитації вищої освіти (The Council for Higher Education Accreditation, CHEA) визначає акредитацію як перевірку якості закладів вищої освіти та програм. URL: <https://www.chea.org/about-accreditation>

² Ferrigno M. What Institutionally Accredited Means and Why It Matters to You // Southern New Hampshire University. 2021, 22 лют. URL: <https://www.snhu.edu/about-us/newsroom/2019/03/what-regionally-accredited-means>

Усвідомлення цієї ситуації підштовхнуло національні уряди до розуміння того, що «класичні» моделі, засновані на ідеї, що академічна сфера сама здатна забезпечити свою якість, більше не є релевантною відповіддю. На сьогоднішній день не викликає сумніву, що «забезпечення якості стало центральною метою державної політики та важливим механізмом управління системами вищої освіти у всьому світі»³, однак конкретні механізми та підходи до забезпечення якості у вищій школі є вельми відмінними не лише у національних системах, що мали принципово різний історичний бекграунд (приміром, системи США vs системи країн Західної Європи vs системи країн Латинської Америки тощо), але й у системах, що мають спільне «історичне минуле», як-от системи пострадянських країн.

Власне, ідея зовнішнього оцінювання як перевірки відповідності закладів певним стандартам стала основною у практиках інституційного оцінювання та акредитації практично в усіх національних системах. В основі цих стандартів так чи інакше лежить поняття якості освіти, і тут можна говорити про певний діапазон підходів до оцінювання якості освітньої діяльності закладів у згаданих стандартах — від широкого спектру різного роду показників, зокрема формальних, сукупність яких має сформувати уявлення про «якість» закладу, до фокусування уваги на системах внутрішнього забезпечення якості у ЗВО, ефективного функціонування яких вважається запорукою належного рівня надаваної закладом освіти. В цьому діапазоні вже можна виокремити національні системи, в яких стандарти зовнішнього гарантування якості фокусуються виключно на візіях забезпечення якості закладів вищої освіти, відповідних політиках та практиках їх імплементації.⁴

Механізм акредитації передбачає використання як програмного, так і інституційного оцінювання. В першому випадку увага фокусується на спроможності закладу гарантувати досягнення бажаних результатів навчання в рамках однієї відокремленої освітньої програми, в другому — на здатності навчального закладу в цілому надавати якісні освітні послуги у відповідності до суспільних потреб і ефективно реалізовувати свою місію.

Визначення інституційної акредитації є зазвичай прерогативою кожного національного законодавця або нормотворця. На наш погляд, найбільш цікавими виглядають такі, як:

- статус, наданий закладу, який, як було встановлено, відповідає чи перевищує встановлені стандарти якості освіти; всебічне оцінювання закладу та його академічної й адміністративної ефективності з особливим акцентом на надійність його системи внутрішнього забезпечення якості та на загальні системи, політики та практики закладу та на те, як вони впливають на якість усіх програм, які пропонує заклад⁵ (Рада університетів Ямайки);
- зовнішнє оцінювання, під час якого перевіряється відповідність менеджменту, організації роботи, викладацької та науково-дослідної діяльності та навчального, науково-дослідного середовища закладу вищої освіти цілям, завданням та плану розвитку цього закладу⁶ (Закон «Про вищу освіту» Естонської республіки 2019 року);
- інституційна акредитація ґрунтується на оцінюванні того, як заклад вищої освіти як організація виконує свою місію та цілі, а також на впровадженні Стандартів та рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти⁷ (Закон «Про вищу освіту» Республіки Болгарія, станом на 25.02.2020);

³ Van Damme D. Trends and Models in International Quality Assurance in Higher Education in Relation to Trade in Education // Higher Education Management and Policy. 2002. Vol. 14, No. 3. P. 95.

⁴ Приміром, див. кейс Нідерландів.

⁵ Institutional accreditation // The University Council of Jamaica.
URL: <https://www.ucj.org.jm/accreditation/institutional-accreditation/>

⁶ Higher Education Act (In force from: 01.09.2019) // Riigi Teataja.
URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/529082019022/consolide>

⁷ Закон за висшето образование. URL: https://www.mon.bg/upload/22058/zkn_VO_izm25022020.pdf

- процес оцінювання якості організації освіти акредитаційними органом на відповідність заявленому статусу і встановленим стандартам акредитаційного органу⁸ (Закон «Про освіту» Республіки Казахстан, станом на 11.07.2021).

В цілому в більшості визначень основна увага фокусується на відповідності діяльності закладу певним стандартам, його цілям, та здатності забезпечити якість своїх освітніх послуг.

В Україні концепт інституційної акредитації був введений Законом «Про освіту» від 5 вересня 2017 року. Вона була дуже загально визначена як «оцінювання якості освітньої діяльності закладу вищої освіти»⁹. Її проведення віднесено до компетенції Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти і визнано добровільною процедурою, яка може бути ініційованою закладом вищої освіти. Передбачається, що засади інституційної акредитації мають бути визначені спеціальним законом, але на даний час він так і не був розроблений.

⁸ Закон Республіки Казахстан «Об образовании» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 11.07.2021 г.).
URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30118747

⁹ Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII (станом на 08.08.2021).
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

**НАЦІОНАЛЬНІ ПРАКТИКИ
ІНСТИТУЦІЙНОЇ АКРЕДИТАЦІЇ:
КЕЙСИ**

Проведений аналіз існуючої національної практики інституційної акредитації дозволив вважати плідним підхід, який передбачає аналіз функціонування цього механізму в країнах Європейського Союзу (Німеччина, Нідерланди, Польща), в пострадянських країнах (Естонія, Казахстан), в найбільш розвинутих системах вищої освіти Південної Америки (Бразилія) та Південної Азії (Індія).

Вибір кейсів обумовлений в першому випадку — наявністю та розвиненістю цього механізму, який не є властивий всім національним європейським системам вищої освіти, у другому випадку — показом різних варіантів його впровадження в пострадянських системах, у третьому випадку — логікою використання інституційної акредитації в системах вищої освіти, що характеризувалися розміром, найбільш високою динамікою розвитку в останні десятиліття, переважанням приватного сектору вищої школи.

Аналіз кейсів здійснювався з акцентом на таких категоріях:

- характер національної системи зовнішнього забезпечення якості (централізована / децентралізована);
- форма чинної практики інституційної акредитації;
- можливості залучення міжнародних агентств для проведення інституційної акредитації;
- фокус уваги інституційної акредитації (лише система внутрішнього забезпечення якості чи широкий спектр показників діяльності закладу);
- вплив інституційної акредитації на необхідність проходження програмної акредитації;
- наявність особливостей процедур інституційної акредитації для ЗВО окремих форм власності.

Естонія

Особливості національної системи зовнішнього забезпечення якості вищої освіти

Процес акредитації освітніх програм в естонських ЗВО розпочався у 1997 році. Законом про університети ця функція була покладена на Раду з оцінювання якості вищої освіти, для підтримки якої 1 вересня 1997 був утворений Естонський центр акредитації вищої освіти. У період з 1997 по 2008 роки Центр провів акредитацію освітніх програм всіх естонських закладів вищої освіти. Успішне проходження акредитації було обов'язковою умовою для отримання закладом права на видачу документів про освіту, які визнавались державою. Натомість проходження інституційної акредитації закладами було добровільним.

У 2006 році парламентом Естонії була ухвалена Естонська стратегія вищої освіти на 2008–2015 роки, яка передбачала реформування системи забезпечення якості вищої освіти. Зокрема, 1 січня 2009 року в ході реорганізації Ради з оцінювання якості вищої освіти було утворене Естонське агентство якості вищої освіти (ЕККА). З 2010 року ЕККА також проводить акредитацію професійно-технічної освіти. Спочатку така акредитація була добровільною для навчальних закладів. У 2014 році був прийнятий новий Закон про професійно-технічні заклади освіти, який передбачав обов'язковість акредитації у професійно-технічній освіті, а завдання акредитації були делеговані ЕККА. Як наслідок, з 1 квітня 2015 року Агентство носить назву Естонське агентство якості вищої та професійної освіти (Eesti Kõrg- ja Kutsehariduse Kvaliteediagentuur). З 2013 року ЕККА є членом Європейського реєстру забезпечення якості вищої освіти (EQAR) та Європейської асоціації забезпечення якості вищої освіти (ENQA). Агентство також є повноправним членом Міжнародної мережі агентств із забезпечення якості вищої освіти (INQAAHE) та Мережі агентств із забезпечення якості у вищій освіті країн Центральної та Східної Європи (CEENQA).

Надавати освітні послуги на рівні вищої освіти заклад в Естонії може лише одержавши від уряду країни так звану «освітню ліцензію» — право на навчання за певною групою освітніх програм (у певних галузях) та за певними циклами вищої освіти (бакалаврським, магістерським тощо). Це право включає право видавати документи про освіту державного зразка.¹⁰

Чинні практики інституційної акредитації

В чинному від 1 вересня 2019 року Законі про вищу освіту¹¹ Естонської республіки інституційна акредитація визначена як **зовнішнє оцінювання, під час якого перевіряється відповідність менеджменту, організації роботи, викладацької та науково-дослідної діяльності та навчального, науково-дослідного середовища закладу вищої освіти цілям, завданням та плану розвитку цього закладу.**

Естонське агентство якості вищої та професійної освіти описує інституційну акредитацію як оцінювання на основі зворотного зв'язку, в ході якого міжнародна комісія з оцінювання

¹⁰ Higher Education Assessment Concept 2020.
URL: https://ekka.edu.ee/wp-content/uploads/HE_Assessment_Concept_2020.pdf

¹¹ Higher Education Act (In force from: 01.09.2019) // Riigi Teataja.
URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/529082019022/consolide>

аналізує сильні та слабкі сторони закладу вищої освіти на підставі звіту про самооцінку закладу та інформації, отриманої під час ознайомчого візиту, надаючи рекомендації із вдосконалення та шляхи їх впровадження. Метою процесу є підтримка розвитку стратегічного управління та культури якості у ЗВО.¹²

Згідно з § 38 Закону про вищу освіту, кожен заклад вищої освіти зобов'язаний проходити інституційну акредитацію не рідше ніж один раз на сім років. Таку акредитацію може здійснювати Естонське агентство якості вищої та професійної освіти або компетентне іноземне агентство, що виконує цю функцію спільно з ЕККА.

Наслідком проходження інституційної акредитації є:

у разі успішного проходження заклад одержує рішення про акредитацію на сім років;

у разі виявлення недоліків заклад одержує вказівки щодо їх усунення та рішення про акредитацію на три роки;

у разі неуспішного проходження — відмову в акредитації.

У випадку, якщо заклад втратить підпадає під умови 3-річної акредитації, приймається рішення про відмову в акредитації.

У разі одержання закладом вищої освіти відмови в інституційній акредитації міністр, відповідальний за сферу освіти, або надає закладу термін до двох років для усунення недоліків, виявлених під час інституційної акредитації, та для проходження повторної інституційної акредитації, або відкликає надане закладу право провадження освітньої діяльності.

Витрати, пов'язані з інституційною акредитацією, покриваються з державного бюджету або на вимогу ЗВО — з бюджету закладу. У разі залучення до акредитації іноземного агентства, витрати покриваються з державного бюджету в розмірі витрат національної акредитації.

До ухвалення Закону про вищу освіту 2019 року діяла вимога (згідно з положеннями Закону про університети¹³), що освітні програми повинні проходити оцінювання якості кожні сім років, або в коротший термін, встановлений ЕККА. Це оцінювання здійснювало саме Естонське агентство якості вищої та професійної освіти або, за його дозволом, іноземне компетентне агентство. Особливістю практики оцінювання якості освітніх програм в естонських ЗВО було те, що таке оцінювання здійснювалося відразу для всієї групи програм, що належать до однієї галузі, включаючи (за наявності) програми різних циклів (приміром, бакалаврські та магістерські програми).

Нині, згідно з §§ 9 та 10 Закону про вищу освіту діє норма, за якою ЗВО, який бажає відкрити освітню програму за певною галуззю, подає заявку у Міністерство освіти та досліджень, яке залучає ЕККА для оцінювання, чи відповідає якість навчання вимогам до навчання на відповідному рівні вищої освіти та чи наявні достатні ресурси та сталість, необхідні для організації навчання. За результатами експертного оцінювання Міністр освіти і досліджень може ухвалити рішення: надати закладу вищої освіти право організовувати навчання на невизначений термін; надати закладу право організовувати навчання упродовж 1–3 років, якщо недоліки, виявлені в ході оцінювання, можна усунути впродовж цього терміну; відмовити у наданні права на організацію навчання.

¹² Institutional accreditation // ЕККА. URL: <https://ekka.edu.ee/en/universities/institutional-accreditation/>

¹³ Universities Act // Riigi Teataja. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/517062014007/consolide>

Стандарти оцінювання

Стандарти ЕККА стосовно інституційної акредитації включають 12 компонентів:¹⁴

- Стратегічний менеджмент
- Ресурси
- Культура якості
- Академічна етика
- Інтернаціоналізація
- Викладацькі кадри
- Освітня програма
- Навчання та викладання
- Оцінювання студентів
- Системи підтримки навчання
- Дослідження, розробка та/або інша творча діяльність
- Служіння суспільству

Стандарт «Стратегічний менеджмент»

Планування розвитку закладу вищої освіти є цілеспрямованим та систематичним, і передбачає залучення різних стейкхолдерів. Заклад вищої освіти регулярно оцінює досягнення поставлених цілей та вплив своєї діяльності.

Індикатори:

- Рівень досягнення цілей, визначених у плані розвитку/дій (ключові результати).
- Інші показники залежно від ЗВО.

Стандарт «Ресурси»

Заклад вищої освіти розвиває свій персонал та розпоряджається своїми фізичними та фінансовими ресурсами у цілеспрямований, систематичний та стабільний спосіб. Внутрішні та зовнішні комунікації закладу вищої освіти (включаючи маркетинг та створення іміджу) є тагетованими та керованими.

Індикатори:

- Розподіл доходів і витрат.
- Результати опитування задоволеності персоналу.
- Інші показники залежно від ЗВО.

Стандарт «Культура якості»

Заклад вищої освіти визначив якість своїх основних та підтримуючих процесів і принципи забезпечення якості. У закладі вищої освіти внутрішнє оцінювання підтримує стратегічне управління і регулярно проводиться на різних рівнях (закладу, підрозділів, освітніх програм). Висновки внутрішнього та зовнішнього оцінювання аналізуються та є основою для реалізації заходів з покращення якості.

Індикатори:

- Дії з удосконалення, реалізовані на основі аналізу внутрішнього оцінювання в основних та підтримуючих процесах ЗВО.

¹⁴ Guidelines for Institutional Accreditation. Approved by the Quality Assessment Council for Higher Education of the Estonian Quality Agency for Higher and Vocational Education on 02.02.2018 Amended on 19.05.2020.
URL: https://ekka.edu.ee/wp-content/uploads/Institutional-accreditation-guidelines_19.05.2020_FINAL.pdf

- Інші показники залежно від ЗВО.

Стандарт «Академічна етика»

Заклад вищої освіти визначив свої принципи академічної етики, має систему поширення їх серед своїх членів та має кодекс поведінки, що включає вказівки щодо будь-яких випадків недотримання цих принципів. Заклад вищої освіти має функціонуючу систему розгляду скарг.

Індикатори:

- Відсоток студентських робіт, перевірених системами виявлення плагіату, та відсоток виявлених плагіатів.
- Інші показники залежно від ЗВО, наприклад, статистика скарг (загальна кількість, частка рішень, прийнятих на користь заявника).

Стандарт «Інтернаціоналізація»

Заклад вищої освіти визначив цілі стосовно інтернаціоналізації та регулярно оцінює досягнення цих цілей. Заклад вищої освіти створив середовище, яке заохочує міжнародну мобільність студентів та викладачів, підтримуючи розвиток навчання, викладання та науково-дослідної роботи, а також культурну відкритість його членів та естонського суспільства загалом.

Індикатори:

- Мобільність педагогічного персоналу (вхідна/вихідна).
- Мобільність студентів (вхідна/вихідна).
- Інші показники залежно від ЗВО, наприклад:
 - » Кількість освітніх програм, що викладаються англійською мовою (за основними підрозділами та рівнями навчання);
 - » Відсоток іноземних студентів (за основними програмами навчання, рівнями навчання, загалом у ЗВО);
 - » Відсоток освітніх програм, які включають дисципліни, що викладаються англійською мовою (не менше 15 кредитів ЄКТС);
 - » Кількість кредитів ЄКТС, отриманих за рахунок зовнішньої мобільності.

Стандарт «Викладацькі кадри»

Викладання проводиться достатньою кількістю професійно компетентних працівників викладацького складу, які підтримують розвиток здобувачів та цінність їхнього власного безперервного саморозвитку.

Індикатори:

- Конкурс на виборні академічні посади.
- Кількість студентів на одного викладача (в еквіваленті повної зайнятості).
- Відсоток викладачів, які мають науковий ступінь доктора філософії.
- Відгуки здобувачів про педагогічний персонал.
- Педагогічний персонал, який бере участь у безперервному навчанні або інших формах розвитку навичок викладання.
- Інші показники залежно від ЗВО.

Стандарт «Освітня програма»

Освітні програми розроблені та скомпоновані з урахуванням очікувань стейкхолдерів, стандартів вищої освіти та професійних стандартів, тенденцій у відповідних галузях. Цілі освітніх програм, модулів і курсів та заплановані ними результати навчання є конкретними та

послідовними. Освітні програми підтримують творчість, підприємництво та розвиток інших загальних компетентностей.

Індикатори:

- Кількість студентів на освітній програмі.
- Інші показники залежно від ЗВО.

Стандарт «Навчання та викладання»

Вимоги та порядок вступу забезпечують справедливий доступ до вищої освіти та формування мотивованого студентського колективу. Заклад вищої освіти системно впроваджує студентоцентрований підхід, який спрямовує студентів брати на себе відповідальність за навчання та планування кар'єри, а також підтримує творчість та інновації. Випускники закладу вищої освіти, володіючи професійними знаннями та соціальними навичками, є конкурентоспроможними як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Індикатори:

- Задоволеність студентів змістом та організацією навчання.
- Задоволення випускників якістю навчання.
- Задоволеність працедавців підготовкою випускників.
- Інші показники залежно від ЗВО.

Стандарт «Оцінювання студентів»

Оцінювання студентів, включаючи визнання їхнього попереднього навчання та досвіду роботи, підтримує процес навчання та узгоджується з очікуваними результатами навчання. Забезпечується об'єктивність та достовірність оцінювання студентів.

Індикатори:

- Кількість кредитних балів, які подаються та присвоюються під час проходження процедур акредитації попереднього досвіду навчання (APEL).
- Інші показники залежно від ЗВО.

Стандарт «Системи підтримки навчання»

Заклад вищої освіти забезпечує доступ усіх студентів до академічного, кар'єрного та психологічного консультування. Індивідуальний розвиток студентів та успіхи в навчанні контролюються та підтримуються.

Індикатори:

- Середня тривалість навчання за рівнями навчання.
- Частота вибуття/відрахування (упродовж першого року навчання та за весь період навчання).
- Задоволеність студентів послугами підтримки.
- Інші показники залежно від ЗВО.

Стандарт «Дослідження, розробка та/або інша творча діяльність (RDC)»

Заклад вищої освіти визначив свої цілі та спрямованість у сферах RDC, виходячи зі своєї місії, очікувань та майбутніх потреб суспільства, а також оцінює їх реалізацію та суспільний вплив діяльності RDC. RDC підтримує процес викладання та навчання у закладі вищої освіти. Служби підтримки RDC є цілеспрямованими та підтримують реалізацію цілей основного процесу.

Індикатори:

- Числові дані:
 - » (1) наукові публікації за класифікаторами;
 - » (2) публічні презентації творчих робіт; визнання на міжнародних конкурсах; огляди у професійних виданнях тощо;
 - » (3) патентні заявки, патенти;
 - » (4) підручники, навчальні посібники різних форматів тощо;
 - » (5) рішення для розвитку системи; рішення для розробки продуктів; рішення для екологічного застосування;
 - » (6) контракти, укладені з підприємствами;
 - » (7) дочірні компанії тощо відповідно до профілю та пріоритетів ЗВО.
- Кількість наукових публікацій / творчих робіт на одного представника академічний персонал та на одного дослідника (в еквіваленті повної зайнятості, за галузями).
- Кількість та обсяг проектів RDC, що одержали зовнішнє фінансування.
- Частка проектів із позитивним рішенням щодо фінансування з поданих заявок на проєкт.
- Інші показники залежно від ЗВО

Стандарт «Служіння суспільству»

Заклад вищої освіти ініціює та впроваджує заходи з розвитку, які сприяють процвітання суспільства та поширюють найновіші знання у сферах компетенції закладу. Заклад вищої освіти як організація, орієнтована на навчання, сприяє навчанням впродовж життя у суспільстві та створює для цього якісні можливості.

Індикатори:

- Кількість осіб, які проходять безперервне навчання та інші відкриті форми навчання, що фінансуються за рахунок приватних осіб (за сферами відповідальності чи структурними підрозділами).
- Інші показники залежно від ЗВО.

Підсумок

Отже, система зовнішнього забезпечення якості в Естонії має такі основні риси:

- вона є централізованою, керованою одним національним органом (ЕККА);
- інституційна акредитація є основною формою зовнішнього забезпечення якості;
- залучення міжнародних агентств з акредитації можливе, але за участю ЕККА;
- у фокусі уваги інституційної акредитації лежить широкий спектр показників діяльності закладу, включаючи навчання, наукову роботу, ресурсне забезпечення, інтернаціоналізацію тощо (не лише система внутрішнього забезпечення якості);
- програмна акредитація потрібна лише при відкритті нової освітньої програми (Ex-Ante), тобто є формальним відповідником вітчизняній процедурі ліцензування освітніх програм;
- особливості процедур інституційної акредитації для ЗВО окремих форм власності відсутні.

Польща

Особливості національної системи з зовнішнього забезпечення якості вищої освіти

Система зовнішнього забезпечення якості, яка передбачає обов'язкове оцінювання якості та охоплює всі заклади вищої освіти, діє у Польщі лише з 2002 року, коли було створено Польську комісію з акредитації. Проте, продовж попередніх років деякі ініціативи в цій сфері були здійснені як владою, так і академічною спільнотою. Головна рада з вищої освіти (Rada Główna Szkolnictwa Wyższego; виборний представницький орган вищої освіти, який розглядав заявки про створення нових ЗВО та програм, був дорадчий органом Міністра освіти з цих питань), а також створена урядом країни у 1997 році Комісія з акредитації вищої професійної освіти, проводили оцінювання якості в неуніверситетських закладах вищої освіти. Іншим органом, створеним у 2001 році відповідно до національного законодавства, була Національна рада з акредитації медичної освіти (нині — Національна рада з акредитації шкіл медсестер та акушерства, *Krajowa Rada Akredytacyjna Szkół Pielęgniarek i Położnych*), відповідальна за акредитацію програм у галузі медсестринства та акушерства. Паралельно, починаючи з 1990-х років, ЗВО створювали власні експертні комісії з акредитації для певних типів закладів чи групи суміжних галузей навчання (наприклад, класичні університети чи технічні університети, або економіка, бізнес та менеджмент).¹⁵

Відповідно до змін, внесених у 2001 році до тодішнього Закону про вищу освіту, 1 січня 2002 року була створена Державна акредитаційна комісія, яка перебрала на себе повноваження Комісії з акредитації вищої професійної освіти та деякі повноваження Головної ради з вищої освіти. Комісія стала єдиним офіційним органом, відповідальним за зовнішнє забезпечення якості в польських закладах вищої освіти. Законодавчі зміни, в ході яких, зокрема, Комісія змінила свою назву на Польська акредитаційна комісія (*Polska Komisja Akredytacyjna*, далі — ПАК), ввели у практику національної вищої школи інституційну акредитацію закладів вищої освіти. Крім того, в результаті розширення навчальної автономії ЗВО та впровадження нового підходу до проектування навчальних планів, основна увага зовнішнього забезпечення якості ПАК змістилася з вхідних даних, умов та процесів на результати навчання, та з кількісних аспектів, які раніше регулювалися національним законодавством, на якісні аспекти. Зокрема, основний фокус уваги ПАК був зорієнтований на функціонування систем внутрішнього забезпечення якості закладів вищої освіти, запровадження яких вимагалось законодавчо.

Низка доповнень до Закону про вищу освіту, внесених у 2016 році, зачепила і Польську акредитаційну комісію. В результаті широкої дискусії в академічному співтоваристві, яка виявила занадто велику бюрократизацію, що спричиняє надмірне навантаження на ЗВО внаслідок формальних вимог, пов'язаних із процесом створення систем внутрішнього забезпечення якості, ПАК була позбавлена функції інституційного оцінювання.¹⁶

¹⁵ External review of the Polish Accreditation Committee / Polska Komisja Akredytacyjna (PKA): Report of the review panel. December 2013. P. 8–9. URL: https://backend.deqar.eu/reports/EQAR/PKA_External_Review_Report_2013.pdf

¹⁶ ENQA AGENCY REVIEW: Polish Accreditation Committee (PKA) / Jacques Lanarès, Ronny Heintze, Angeline Aubert-Lotarski, and Inguna Zarina. 17 October 2018. P. 10. URL: <https://enqa.eu/wp-content/uploads/2018/10/PKA-external-review-report.pdf>

Чинні практики інституційної акредитації

Новий Закон Республіки Польщі «Про вищу освіту і науку»¹⁷, прийнятий 20 липня 2018 року, закріпив дві форми оцінювання якості вищої освіти в країні — програмне оцінювання та комплексне оцінювання.

Програмне оцінювання являє собою «традиційне» оцінювання освітніх програм у закладах вищої освіти.

Комплексне оцінювання, згідно зі статтею 243 Закону, полягає в **оцінюванні заходів із забезпечення якості освіти у закладі вищої освіти**. При проведенні комплексного оцінювання, зокрема, береться до уваги ефективність заходів щодо забезпечення якості освіти у закладі вищої освіти у всіх галузях, у яких проводиться навчання. ПАК приймає рішення про проведення комплексного оцінювання або про відмову в його проведенні з урахуванням результатів програмних оцінювань. Комплексне оцінювання завершується наданням позитивної оцінки або відмовою у наданні позитивної оцінки. Позитивне комплексне оцінювання надається на період від 3 до 8 років. ПАК, надавши позитивну комплексну оцінку, може вказувати галузі, у яких якість освіти є особливо високою. У період, на який надане позитивне комплексне оцінювання, за напрямами навчання, які підпорядковані дисциплінам у рамках цих галузей, не проводиться програмне оцінювання, за виключенням ситуації, коли з поданням про проведення такого оцінювання звертається міністр. У разі відмови у наданні позитивної комплексної оцінки, заклад вищої освіти не може звертатися з поданням про повторне проведення цього оцінювання впродовж найближчих п'яти років, за виключенням ситуації, коли ПАК визначить коротший термін.

Під час проведення програмного або комплексного оцінювання ПАК може: 1) надати оцінку на підставі оцінювання, акредитації або сертифікату суб'єкта, який проводить оцінювання якості освіти (zarejestrowanego в Європейському реєстрі із забезпечення якості вищої освіти (EQAR), або з яким ПАК уклала угоду про взаємне визнання результатів оцінювання), та 2) взяти до уваги результати оцінювання, акредитацію або сертифікат міжнародної чи вітчизняної організації, що здійснює оцінювання якості освіти (стаття 244 Закону).

Окремо слід розглянути роль Польської акредитаційної комісії у функціонуванні недержавних закладів вищої освіти. Згідно з чинним законодавством, ця категорія закладів для провадження освітньої діяльності повинні бути включені у реєстр недержавних закладів вищої освіти (пол. *Ewidencja uczelni niepublicznych*). Для внесення в реєстр засновник закладу подає заяву на внесення до реєстру та заяву на отримання дозволу на створення освітніх програм за певним напрямом, рівнем та профілем (стаття 38 Закону «Про вищу освіту і науку»). Міністр, після консультацій з Польською акредитаційною комісією, шляхом адміністративного рішення, вносить недержавний ЗВО до реєстру. ПАК може звернутися до засновника із проханням надати пояснення та інформацію, а також здійснити візит до закладу (стаття 39). Останнє можна розглядати як свого роду початкове інституційне оцінювання (акредитацію). Міністр може відхилити подання щодо внесення недержавного ЗВО до реєстру, зокрема, якщо ПАК видала негативне рішення щодо внесення до реєстру або в справі надання дозволу на створення напряму підготовки за певною спеціальністю, рівнем та профілем (стаття 40).

Рішення про внесення дійсне упродовж 6 років. Не пізніше ніж за 6 місяців до закінчення терміну його дії засновник закладу повинен подати заяву про продовження терміну дії внесення недержавного ЗВО до реєстру. Міністр продовжує термін дії внесення до реєстру після консультації з ПАК. Термін дії внесення до реєстру продовжується на невизначений термін.

¹⁷ Закон Республіки Польщі «Про вищу освіту і науку», прийнятий 20 липня 2018 року (зі змінами) / Пер. з польської І. Дегтярьова, С. Федонюк, Л. Колісник; Наукова редакція Т. Фінікова та І. Дегтярьової. К.: Таксон, 2020. 336 с.

Відмовити у продовженні терміну дії внесення до реєстру Міністр може, зокрема, якщо ПАК негативно оцінила якість щонайменше половини освітніх програм, за якими відбувається навчання студентів у цьому закладі.

ПАК бере участь у прийнятті рішень про надання та скасування дозволів закладам вищої освіти на створення освітньої програми за певним напрямом, рівнем та профілем. Так, згідно зі статтею 54 Закону, Міністр видає такий дозвіл, зокрема, після узгодження з ПАК щодо забезпечення умов для проведення освітнього процесу за певним напрямом, рівнем і профілем, а також взаємозв'язку напряму підготовки зі стратегією університету. Міністр може скасувати дозвіл на провадження освітньої діяльності за певним напрямом, рівнем та профілем, якщо за цією спеціальністю, зокрема, ПАК надала негативну оцінку якості освіти (стаття 59).

Це однією сферою, де ПАК має вплив, є прийняття рішень про надання дозволів зарубіжним ЗВО на створення закладів вищої освіти або філій на території Республіки Польща. Так, згідно зі статтею 47, створення такого закладу чи філії вимагає: 1) дозволу міністра, виданого після консультації з міністром закордонних справ та ПАК; 2) позитивного висновку агенції з оцінювання якості освіти, яка визнається органами державної влади країни, у якій має свою юридичну адресу вказаний заклад, або агенції, зареєстрованої в Європейському реєстрі із забезпечення якості вищої освіти (EQAR), або агенції іншої держави, висновок якої визнається ПАК.

Таким чином, у новому законодавчому полі Польська акредитаційна комісія залишилася ключовим органом, відповідальним за зовнішнє забезпечення якості у вищій освіті Польщі. Авторитет ПАК закріплений її входженням до низки мереж агентств із забезпечення якості вищої освіти. Зокрема, з 2008 року ПАК включена в Європейський реєстр забезпечення якості вищої освіти (EQAR), у 2009 році Комісія набула повноправного членства в Європейській асоціації забезпечення якості вищої освіти (ENQA). ПАК також є повноправним членом Міжнародної мережі агентств із забезпечення якості вищої освіти (INQAAHE) та Мережі агентств із забезпечення якості у вищій освіті країн Центральної та Східної Європи (CEENQA).

Стандарти оцінювання

Як зазначено на сайті Польської акредитаційної комісії, на даний час ще відбувається пошук найбільш оптимальної форми комплексного оцінювання.¹⁸ Враховуючи тенденції розвитку національного та Європейського освітнього просторів, можна припустити, що в стандартах комплексного оцінювання, порівняно з практикою попереднього інституційного оцінювання, акценти буде зміщено з кількісних, формалізованих показників, на користь якісних.

Підсумок

Отже, система зовнішнього забезпечення якості у Польщі має такі основні риси:

- вона є централізованою, керованою одним національним органом (Польською акредитаційною комісією);
- аналогом інституційної акредитації є комплексне оцінювання закладу;
- у фокусі уваги комплексного оцінювання закладу вищої освіти лежать заходи із забезпечення якості освіти у закладі;
- оцінювання (акредитація) міжнародним агентством можлива за умови, що воно присутнє в Європейському реєстрі із забезпечення якості вищої освіти (EQAR), або з ним ПАК уклала угоду про взаємне визнання результатів оцінювання;

¹⁸ Complex evaluation procedure / Polska Komisja Akredytacyjna.
URL: <https://www.pka.edu.pl/en/complex-evaluation-procedure/>

- оцінювання освітніх програм є обов'язковим, однак за умови, що заклад при проходженні комплексного оцінювання був за певними галузями відзначений як такий, що має особливу якість освіти, освітні програми цієї галузі упродовж дії цього оцінювання (3–8 років) можуть не проходити програмне оцінювання;
- нові приватні заклади вищої освіти для одержання дозволу на провадження освітньої діяльності можуть підлягати експертному оцінюванню з боку ПАК, що може розглядатися як інституційна акредитація *ex ante*.

Нідерланди

Особливості національної системи зовнішнього забезпечення якості вищої освіти

До 2000-х ключовими гравцями, які брали участь у розробці та впровадженні процедур якості, встановлених для нідерландських університетів, були Інспекція з питань вищої освіти та виїзні комітети. Ця інспекція була об'єднанням інспекції з університетської освіти, створеної у 1986 році, та існуючих інспекторатів вищої професійної освіти та навчання викладанню. Нова інспекція започаткувала нагляд за зовнішньою системою забезпечення якості, підтримку регламенту процедур якості та надання інформації і консультацій уряду. На відміну від Інспекції з питань вищої освіти, виїзні комітети, відповідальні за відвідування освітніх програм, формувалися з представників професійної сфери. Члени комітетів номінувалися деканами факультетів-учасниць, а потім призначалися Асоціацією університетів Нідерландів (VSNU). Загалом, урядовий нагляд за Інспектором з питань вищої освіти мав зовнішній характер, а участь виїзних комітетів з академічним бекграундом виявляла внутрішню орієнтацію. Таким чином, норми та правила під час впровадження першого етапу системи забезпечення якості (1988–1994) мали змішаний характер.¹⁹

Система забезпечення якості вищої освіти в Нідерландах до Болонської декларації (1999 р.) зосереджувалася на освітніх програмах і, по суті, була зовнішнім оцінюванням програми колегією незалежних експертів.

Після 1999 року, поряд з Болонським процесом та впровадженням системи «бакалавр–магістр», національні рамки забезпечення якості переживали перехідний період. У Нідерландах питання якості вважалося однією з головних проблем Болонського процесу, і національна система забезпечення якості вже не сприймалася як належна відповідь на виклики міжнародного визнання та довіри до ступенів.²⁰ Крім того, в контексті нових європейських бакалаврських та магістерських кваліфікацій виникла потреба порівняти зміст та рівень цих нових бакалаврських та магістерських ступенів. Тому Нідерланди та Фландрія запровадили акредитацію освітніх програм і зробили проходження акредитації передумовою надання державного фінансування, одержання права на присвоєння офіційно визнаних кваліфікацій (дипломів) та надання державних грантів і позик студентам. У Нідерландах законодавче регулювання акредитації було запроваджене у червні 2002 року.

¹⁹ Hsieh Ch.-Ch., Huisman J. Higher education policy change in the European higher education area: divergence of quality assurance systems in England and the Netherlands // *Research Papers in Education*. 2016. P. 75–76. DOI: 10.1080/02671522.2015.1129645

²⁰ *Assessing Quality in European Higher Education Institutions: Dissemination, Methods and Procedures* / Ed. by Chiara Orsingher. Heidelberg: Physica-Verlag, 2006. P. 53.

Процеси акредитації в Нідерландах адмініструє Акредитаційна організація Нідерландів та Фландрії (NVAO). Вона виникла як результат підписання 3 вересня 2003 року міністрами Нідерландів та Фландрії Договору про створення двонаціональної організації з акредитації, яка почала свою діяльність після ратифікації цього договору 1 лютого 2005 року. Договір визначив завдання NVAO, форми управління та нагляд.

Чинні практики інституційної акредитації

Нідерландська система зовнішнього забезпечення якості може бути охарактеризована як дворівнева система. NVAO вирішує, чи буде повторно акредитована існуюча програма, але вона сама не оцінює існуючі програми. Оцінювання проводяться на замовлення закладів вищої освіти агентствами забезпечення якості.²¹ У Нідерландах основними такими агентствами є QANU, Hobeon, NQA, AeQui та Certiked.²²

Як в Нідерландах, так і у Фландрії, агентства призначають членів експертної групи, планують і організують відвідування закладу та пишуть звіти оцінювання. Вони проводять експертизу та надають допомогу закладам, наприклад, як писати звіти самооцінювання та практичні вказівки для працівників програми, які готують матеріали для проведення оцінювання. Агентства повинні дотримуватися протоколів та рекомендацій NVAO щодо оцінювання, встановлених в акредитаційній рамці. Таким чином, NVAO забезпечує, щоб усі перевірки та рішення, засновані на них, відповідали ESG. Заклади доручають агентствам з оцінювання координувати оцінювання. Тому агентства мають офіційні відносини із закладами, але не з NVAO. NVAO не має прямого впливу на діяльність агентств. Під час регулярних консультацій з агентствами (не рідше трьох разів на рік) NVAO обговорює якість оцінювань, звітів та інші питання, які можуть виникнути при обробці заявок.²³

У Звіті NVAO про діяльність у 2018 році зазначено, що Нідерландський департамент агентства (відповідає за процеси акредитації власне в Нідерландах) регулярно співпрацює з такими агентствами оцінювання, як AeQui, Certiked, Hobeon Certificering bv, MusiQuE, Нідерландським агентством якості (NQA) та Агентством забезпечення якості університетів Нідерландів (QANU).²⁴

Акредитаційна організація Нідерландів та Фландрії з 2003 року є членом Європейської асоціації забезпечення якості вищої освіти (ENQA), а з 2008 включена в Європейський реєстр забезпечення якості вищої освіти (EQAR). NVAO також є повноправним членом Міжнародної мережі агентств із забезпечення якості вищої освіти (INQAAHE).

Крім програмної акредитації, у 2011 році в Нідерландах було запроваджено інституційний аудит. **Інституційний аудит — це періодичне, зовнішнє та незалежне оцінювання внутрішнього забезпечення якості, яке існує у ЗВО.** Внутрішнє забезпечення якості включає як культуру якості, так і систему внутрішнього забезпечення якості закладу. Аудит слугує для перевірки того, чи система внутрішнього забезпечення якості закладу, у взаємозв'язку з його культурою якості, захищає реалізацію його візії освіти. Ці інституційні аудити є добровільними, але позитивний результат призводить до спрощення проходження програмних

²¹ The Quality Assurance System in the Netherlands.

²² ENQA Agency Review: Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders (NVAO) / Andy Gibbs, Obe De Vries, Laura Beccari, Alexandra Raijmakers. 13 September 2017. P. 13.
URL: https://backend.deqar.eu/reports/EQAR/NVAO_External_Review-report_2017_09.PDF

²³ Ibid. P. 14.

²⁴ NVAO Activity report - 2018. 13 May 2019. P. 16.
URL: https://www.nvaio.net/files/attachments/1515/NVAO_Activity_Report_2018.pdf

акредитацій, тобто значного скорочення критеріїв, які використовуються при акредитаціях освітніх програм.²⁵

Інституційний аудит у Нідерландах є обов'язковим. У ньому оцінюється освітня візія установи та політика реалізації цієї візії, включаючи людські ресурси та внутрішнє забезпечення якості. Аудит не передбачає інституційну акредитацію з повноваженнями самоакредитації на рівні програм.²⁶

У 2017 та 2018 роках програми були переглянуті на основі оновленої Рамки оцінювання системи акредитації закладів вищої освіти Нідерландів 2016 року. Ця рамка базується більше на «довірі» та індивідуальній відповідальності закладів. Після прийняття закону про акредитацію в Нідерландах 1 лютого 2018 року заклади та програми переглядаються на основі Рамки оцінювання системи акредитації закладів вищої освіти Нідерландів 2018 року, у якій були відображені реформи, запроваджені цим Законом. Один із його принципів — це бінарний, недиференційований висновок (позитивний, можливо — умовно позитивний, чи негативний).²⁷

Як зазначено на сайті NVAO, «Система акредитації відповідає філософії управління урядом, згідно з якою заклади є автономними, користуються довірою та несуть відповідальність перед урядом та суспільством. У більш широкому суспільному контексті можна спостерігати тенденцію до посилення ... прозорості та підзвітності. Інституційний аудит пов'язаний з цією тенденцією і чітко бере за основу власні прагнення, погляди та вибір закладу, але при цьому зобов'язує заклад брати до уваги реалізацію своїх прагнень». Відповідно, група експертів з'ясовує, чи є в закладі адекватна система забезпечення якості для гарантування якості своїх програм та культура якості, яка заохочує всіх залучених прагнути до постійного її розвитку. Ключове питання, на яке повинна відповісти експерти в ході інституційного аудиту, є «Чи система забезпечення якості закладу гарантує реалізацію своєї візії доброї освіти, і чи навчальний заклад постійно працює над розвитком та вдосконаленням?».²⁸

Стандарти оцінювання

Інституційний аудит зосереджується на чотирьох питаннях:

Чи широко підтримуються та достатньо координуються візія та політика закладу щодо якості освіти, яку він надає, як зовні, так і всередині?

- Як заклад реалізує цю візію якості?
- Як заклад контролює реалізацію своєї візії якості?
- Як заклад працює над вдосконаленням?²⁹

Відповідно, стандарти NVAO стосовно інституційного аудиту (акредитації) включають чотири компоненти:³⁰

1. Філософія та політика.
2. Реалізація.

²⁵ The Quality Assurance System in the Netherlands. P. 1. URL: <https://enqa.eu/wp-content/uploads/2019/10/QANU.pdf>

²⁶ ENQA Agency Review: Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders (NVAO) / Andy Gibbs, Obe De Vries, Laura Beccari, Alexandra Raijmakers. 13 September 2017. P. 12.

²⁷ Quality assurance system of the Netherlands // NVAO. URL: <https://www.nvao.net/en/quality-assurance-system-of-the-netherlands>

²⁸ Institutional audit: general info // NVAO. URL: <https://www.nvao.net/en/procedures/the-netherlands/institutional-audit>

²⁹ Ibid.

³⁰ NVAO. Assessment Framework for the Higher Education Accreditation System of the Netherlands. September 2018. URL: https://www.nvao.net/files/attachments/139/Assessment_Framework_for_the_Higher_Education_Accreditation_System_of_the_Netherlands_2018.pdf

3. Оцінювання та моніторинг.

4. Розвиток.

Стандарт «Філософія та політика»

Заклад має широко підтримувану філософію освіти та проводить відповідну політику, орієнтовану на внутрішнє забезпечення якості своєї освіти.

Індикатори:

- Заклад дотримується чітко визначеного погляду на добру освіту, який поширений у всіх його підрозділах. Викладачі та студенти підтримують цю філософію та розвивають її під час взаємних консультацій та узгодження із зовнішніми стейкхолдерами. Періодична координація з відповідним (мінливим) середовищем забезпечує актуальність цієї філософії. Освітня філософія була трансльована у чіткі відправні точки для забезпечення якості. Відповідно до Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG), філософія освіти орієнтована на студента (студентоцентроване навчання).

Стандарт «Реалізація»

Заклад ефективно реалізує свою освітню філософію, що демонструється відповідними політичними діями та процесами, зокрема стосовно персоналу, оцінювання студентів, послуг та засобів, а також студентів з функціональними порушеннями.

Індикатори:

- Філософія була належним чином втілена у конкретні політики та процеси. У закладі існують процеси розробки, визнання та забезпечення якості своїх програм відповідно до ESG, а також ним демонструється ефективність та застосування таких процесів за допомогою статистичних даних. Студенти та співробітники є «співвласниками» політики та сприяють її реалізації на основі спільної філософії. Ця участь демонструє, як заклад реалізує заплановану культуру якості.
- Реалізація відповідає філософії: персонал, оцінювання студентів, послуги та засоби сприяють доступності та практичності надаваної освіти.

Стандарт «Оцінювання та моніторинг»

Заклад систематично оцінює, чи досягнуті намічені цілі політики щодо якості освіти. До цього процесу залучені відповідні стейкхолдери.

Індикатори:

- Заклад організовує ефективний зворотний зв'язок, що підтримує реалізацію його політики. З цією метою він ініціює відповідні заходи з оцінювання та вимірювання, які стабільно впроваджені у закладі. Ці інструменти надають цінну інформацію, яка може бути використана для формулювання бажаного розвитку якості. Інструменти включають прозорий метод для виявлення ризиків та повідомлення про них, вжиття заходів у разі необхідності з акцентом на вдосконалення. Рефлексії щодо результатів є частиною організаційної моделі та забезпечують достатнє розуміння ефективності впровадження політики на всіх рівнях організації та участі персоналу.
- Оскільки заходи вимірювання та оцінювання обертаються навколо ефективності, вони не повинні бути єдиними для всього закладу. Студенти, співробітники, випускники та експерти з професійної сфери беруть активну участь у оцінюванні. Заклад публікує точну, актуальну та доступну інформацію щодо результатів оцінювання.

Стандарт «Розвиток»

Заклад орієнтований на розвиток та систематично працює над удосконаленням своїх освітніх послуг.

Індикатори:

- Зворотний зв'язок та аналіз результатів становлять основу для заходів, спрямованих на посилення, вдосконалення чи коригування політики або на її реалізацію. Подальші заходи щодо вдосконалення закладені в організаційній структурі. Політика розвитку, яку проводить заклад, заохочує всіх стейкхолдерів сприяти інноваціям та покращенню якості. Внутрішні та зовнішні стейкхолдери були поінформовані про розвиток подій, ініційованих за результатами оцінювання. Заклад прагне до постійного вдосконалення, адаптується до (мінливих) обставин та відповідає очікуванням студентів і працедавців.

Підсумок

Отже, система зовнішнього забезпечення якості у Нідерландах має такі основні риси:

- вона є централізованою і дворівневою: адміністрування процесів оцінювання закладів та освітніх програм здійснює Акредитаційна організація Нідерландів та Фландрії (NVAO), а безпосереднє оцінювання проводиться агентствами забезпечення якості вищої освіти;
- інституційні аудити (акредитації) є обов'язковими;
- у фокусі уваги інституційних аудитів лежать культура якості у закладі та заходи із забезпечення якості освіти;
- участь у процесах оцінювання міжнародних агентств є можливою за умови дотримання стандартів NVAO;
- успішне проходження інституційного аудиту призводить до спрощення проходження програмних акредитацій, тобто значного скорочення критеріїв, які використовуються при оцінюванні освітніх програм. Програмні акредитації також є добровільними, однак вони є передумовою надання державного фінансування, одержання права на присвоєння офіційно визнаних кваліфікацій та надання державних грантів і позик студентам;
- особливості процедур інституційної акредитації (аудиту) для ЗВО окремих форм власності відсутні.

Німеччина

Особливості національної системи зовнішнього забезпечення якості вищої освіти

Федеральний устрій Німеччини визначив специфічну модель управління вищою освітою в країні: відповідальність за вищу освіту, включаючи забезпечення якості, повністю знаходиться в руках федеральних земель. За допомогою Постійної конференції міністрів освіти і культури (Kultusministerkonferenz, КМК) представники земель домовляються про спільні політики, які, однак, не є зобов'язальними — спочатку вони мають бути трансльовані у політики та правила відповідної землі, перш ніж вони вплинуть на заклади вищої освіти.³¹

³¹ Witte J. The changing political framework of quality assurance in German higher education: National debates in the European context // Implementing and Using Quality Assurance: Strategy and Practice. A Selection of Papers from the 2nd European Quality Assurance Forum. European University Association, 2008. P. 48. URL: https://enqa.eu/indirme/papers-and-reports/associated-reports/2nd%20Forum%20-%20Implement.%20&%20Using%20QA_final.pdf

До 1998 року кожна нова освітня програма у вищій школі мала бути затвердженою відповідним міністерством землі, відповідальним за даний ЗВО. Міністерства робили це на основі національних галузевих рамок освітніх програм, які мали на меті забезпечити стандарти та порівняння ступенів по всій Німеччині та були узгоджені в ході тривалого переговорного процесу між представниками держави, ЗВО та галузевих асоціацій. Внутрішній контроль якості у закладах вищої освіти був слабо розвинений; різні форми та процедури оцінювання практикувались у різній мірі на інституційному рівні та на рівні земель, але не було встановлено послідовної широкомасштабної системи. У 1998 році Національні рамки освітніх програм були скасовані та замінені програмною акредитацією. Це мало на меті забезпечити більш швидкі інновації в освітніх програмах та більше різноманіття, а також надати закладам вищої освіти більшу незалежність від держави. У домінуючому тоді політичному дискурсі програмна акредитація розглядалася Конференцією ректорів ЗВО Німеччини і представниками держави як «природна» форма забезпечення якості для системи ступенів «бакалавр» і «магістр».³²

Запроваджена у 1998 році процедура акредитації освітніх програм базується на принципі експертного оцінювання. У групу перевіряючих експертів входять науковці, а також студенти, представники професійної практики та міжнародні експерти. Закон про заснування Фонду з акредитації освітніх програм у Німеччині, ухвалений 15 лютого 2005 року, створив новий правовий фундамент для акредитації. Завданням акредитації було визначено забезпечення змістовних і предметних стандартів шляхом оцінювання концептуальної схеми освітніх програм та академічної придатності пропонованих курсів, включаючи оцінювання якості викладання, а також перевірку професійної актуальності.

Окрім програмної акредитації, у 2007 році була запроваджена системна акредитація, об'єктом якої є система внутрішнього забезпечення якості закладу вищої освіти. Позитивний результат системної акредитації засвідчує, що система забезпечення якості закладу вищої освіти досягає кваліфікаційних цілей у викладанні та навчанні і забезпечує високу якість освітніх програм, та що при цьому застосовуються Стандарти та рекомендації забезпечення якості, Керівні принципи Постійної конференції міністрів освіти та культури земель та критерії, встановлені Акредитаційною радою.³³

У Німеччині утворилася дворівнева система акредитації ЗВО, яка складається з Фонду з акредитації освітніх програм (також відомого під назвою Акредитаційна рада, нім. Akkreditierungsrat) та децентралізованої мережі акредитаційних агентств.

Виконуючи роль центрального органу з акредитації, Акредитаційна рада повинна була періодично здійснювати акредитацію акредитаційних агентств та визначати основні вимоги до процедур акредитації, які повинні здійснюватися відповідно до надійних і прозорих стандартів.³⁴ Акредитаційна рада була сформована за корпоративістською моделлю стейкхолдерів з представників держави, ЗВО, працедавців, студентів, інших держав та акредитаційних агентств; ця композиція певною мірою була повторена в керівних радах агентств та їхніх командах експертного оцінювання. Хоча первісна ідея полягала в тому, щоб замінити державний дозвіл нових освітніх програм акредитацією, на практиці з'явився новий розподіл

³² Ibid. P. 48–49.

³³ Expert report on the application of the Accreditation, Certification and Quality Assurance Institute (ACQUIN) for Accreditation and Assessment of the Compliance with the Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG) of 6 June 2010. Submitted on 31 January 2011. P. 2.
URL: <https://enqa.eu/wp-content/uploads/2012/09/External-review-report-of-ACQUIN-September-2012.pdf>

³⁴ Ibid.

завдань, який різниться між 16 землями, але назагал міністерства відповідають за фінансові та планувальні аспекти, а акредитаційні агентства — за освітні програми.³⁵

Акредитаційна рада повинна була дбати про те, щоб інтереси всієї системи, за яку несуть відповідальність кожна федеральна земля, були враховані під час акредитації. Фактичні процедури акредитації проводяться незалежно від держави. На Раду у Німеччині також була покладена функція центрального документаційного агентства для системи акредитації та управління базою даних освітніх програм, акредитованих у Німеччині.³⁶

Другий рівень системи утворили акредитаційні агентства, які здійснюють акредитацію освітніх програм (програмну акредитацію) та систем забезпечення якості викладання та навчання у ЗВО (системну акредитацію). Задля одержання права присвоєння Знаку якості Акредитаційної ради тим освітнім програмам, які успішно пройшли процедуру акредитації, кожне агентство саме обов'язково повинно було пройти акредитаційну процедуру Ради.³⁷

Загалом, мережу органів акредитації утворили 10 агентств (8 — з Німеччини, 1 — з Австрії та 1 — зі Швейцарії), а саме:³⁸

1) Мультидисциплінарні агентства:

- » Інститут акредитації, сертифікації та забезпечення якості (ACQUIN);
- » Австрійське агентство із забезпечення якості та акредитації (AQ Austria);
- » Агентство із забезпечення якості через акредитацію освітніх програм (AQAS);
- » Агентство з оцінювання Баден-Вюртемберга (evalag);
- » Швейцарське агентство з акредитації та забезпечення якості (AAQ);
- » Центральне агентство з оцінювання та акредитації (ZEvA);

2) «Галузеві» агентства:

- » Фундація з акредитації міжнародного бізнес-адміністрування (FIBAA);
- » Агентство з акредитації освітніх програм у сфері спеціальної освіти, догляду, наук про здоров'я та соціальної роботи (AHPGS);
- » Агентство із забезпечення якості та акредитації церковних навчальних курсів у Німеччині (AKAST);
- » Агентство з акредитації за програмами з інженерії, інформатики, природознавства та математики (ASIIN).

Всі агентства, за винятком AKAST, є членами Європейського реєстру забезпечення якості вищої освіти (EQAR).

Зазначена система акредитації цілеспрямовано створювалася як конкурентна система, яка стимулює агентства працювати, з одного боку, ефективно, а з іншого — на високому якісному рівні, і яка надає університетам можливість вільного вибору того, що найкраще відповідає їхнім цілям. Окрім акредитації агентств, Акредитаційна рада повинна була постійно контролювати їхню діяльність та регулювати ринок, щоб всі вони змагалися на справедливій основі.

³⁵ Witte J. The changing political framework... P. 49.

³⁶ Ibid.

³⁷ Bernhard A. Quality Assurance in an International Higher Education Area: A Case Study Approach and Comparative Analysis. VS RESEARCH: 2012. P. 101.

³⁸ Bartz O. Quality Assurance in Higher Education – The Accreditation System in Germany. International Peer Learning Conference Quality Assurance & Quality Development in Higher Education. Berlin, 10th of April 2018: [presentation]. P. 6–7. URL: https://eu.daad.de/medien/eu.daad.de.2016/dokumente/service/bartz_daad_10-04-2018.pdf

Система функціонувала досить бюрократично, з різними варіантами імплементації у різних федеральних землях.³⁹

«Перезавантаження» системи акредитації вищої освіти в Німеччині відбулося 1 січня 2018 року, коли набув чинності Міжземельний договір про акредитацію (нім. Studienakkreditierungsstaatsvertrag). Поштовхом до зміни національної акредитаційної системи став судовий позов одного з приватних німецьких університетів, незгідного з негативними результатами акредитації. Тривалий розгляд справи у різних судах завершився ухвалою Федерального конституційного суду від 17 лютого 2016 року, яка, зокрема, містила такі положення:

- зовнішнє забезпечення якості є законним, але регулятори (міністерства земель) несуть відповідальність за остаточне прийняття рішення. Тому зовнішні органи можуть проводити процедуру акредитації, але держава повинна залишатися відповідальною за результат;
- регулятивні положення щодо акредитації повинні гарантувати належну участь представників академічного середовища;
- правила і регулятивні положення мають передбачати послідовне застосування адміністративного права.⁴⁰

В країні фактично мала бути утворена нова система акредитації. Правову рамку цієї системи утворив згаданий вище Міжземельний договір. Реалізуючи рішення Федерального конституційного суду, Постійна конференція міністрів освіти та культури після інтенсивних консультацій на початку грудня 2016 року прийняла проєкт договору, який було одностайно затверджено главами урядів федеральних земель 16 березня 2017 року та підписано 1 червня того ж року.⁴¹

Основними змінами в акредитаційній системі були такі. Акредитаційна рада стає акредитуючим органом та органом влади. Таким чином, адміністративне законодавство з відповідними правилами щодо подання скарг та апеляцій набуває чинності для рішень про акредитацію. У комітеті з прийняття рішень Ради частка членів академічного середовища збільшуються вдвічі і отримує більшість голосів, коли мають вирішуватися питання академічної якості. Рішення про акредитацію ґрунтуються на звітах про відповідність формальним критеріям, з одного боку, та відповідності критеріям змісту / академічної якості, з іншого. Агентства проводять такі процедури: вони перевіряють формальні критерії, створюють експертні групи та організовують відвідування закладу, узгоджують звіти. Університети укладають приватний договір з агентствами, щоб «найняти їхні послуги»; їм потрібно подати заяву на акредитацію до Ради, передавши свої звіти самооцінювання та доповіді агентства і групи експертів. Відповідно до цієї конструкції, приватне та адміністративне право чітко розділені.⁴²

Процедура акредитації стала розділеною на два етапи, один з яких стосується агентства, а другий стосується Акредитаційної ради:

1. акредитаційне агентство проводить процедуру на основі звіту самооцінювання ЗВО та готує на підставі формального звіту та звіту перевірки акт експертів про акредитацію;

³⁹ Michalk B., Herrmann D. Changes in the German Accreditation System: A new equilibrium between universities, agencies and the German Accreditation Council // 13th European Quality Assurance Forum Broadening the scope of QA. 15-17 November 2018. P. 3. URL: https://eua.eu/downloads/publications/p8_herrmann_michalk.pdf

⁴⁰ Herrmann D., Michalk B. Changes in the German Accreditation System: A new equilibrium between universities, agencies and the German Accreditation Council: [presentation]. P. 4. URL: <https://eua.eu/component/attachments/attachments.html?task=attachment&id=1783>

⁴¹ Michalk B., Herrmann D. Changes in the German..., P. 3–4; Neuhaus P. A. Grünwald Th. Weiterentwicklung einer bewährten Qualitätssicherung – Die Neuregelung der Akkreditierung // Ordnung der Wissenschaft. 2017. S. 263. URL: http://typo3.akkreditierungsrat.de/fileadmin/Seiteninhalte/Sonstige/2017_04_OdW_Neuhaus_Gruenewald_Die_Neuregelung_der_Akkreditierung.pdf

⁴² Michalk B., Herrmann D. Changes in the German..., P. 4.

2. Акредитаційна рада бере на себе відповідальність за остаточне рішення про акредитацію як адміністративний акт на вимогу ЗВО. Остаточний звіт про акредитацію містить формальний звіт та звіт про зовнішню перевірку. Звіт про акредитацію та рішення Ради мають бути нею опубліковані.⁴³

Таким чином, відбулися такі три ключові «зсуви» в акредитаційній системі вищої освіти Німеччини:

- функція регулювання акредитації перейшла від Акредитаційної ради до федеральних земель;
- функція ухвалення рішення про акредитацію перейшла від акредитаційних агентств до Акредитаційної ради;
- функція перевірки акредитаційних агентств перейшла від Акредитаційної ради до EQAR.⁴⁴

Щодо останнього, то йдеться про важливу в контексті функціонування незалежних акредитаційних агентств новацію: всі агентства, присутні в EQAR, можуть працювати в Німеччині, однак їм потрібно пройти процедуру сертифікації, щоб довести, що вони відповідають німецьким регламентам; крім того, університети мають подавати звіти німецькою мовою.⁴⁵

Оскільки угоди на проведення акредитації, укладені до набуття чинності Міжземельного договору про акредитацію, могли реалізовуватися за «старими» умовами, ключова роль 10-ти згаданих вище акредитаційних агентств фактично зберіглася на певний період, і реальні зміни ландшафту ринку акредитаційних послуг в країні ще слід чекати.

Чинні практики інституційної акредитації

Міжземельний договір про акредитацію виокремив три типи процедур забезпечення та покращення якості навчання та викладання: 1) забезпечення ефективності систем внутрішнього управління якістю закладів вищої освіти (системна акредитація); 2) забезпечення та підвищення якості окремих освітніх програм (програмна акредитація); 3) інші процедури, узгоджені з акредитаційною радою та відповідною федеральною землею.⁴⁶

Практику системної акредитації у німецьких ЗВО можна розглядати як «вузьконаправлену» інституційну акредитацію, орієнтовану на експертне оцінювання наявності та ефективності систем внутрішнього забезпечення якості у ЗВО.

Предметом системної акредитації є внутрішня система забезпечення якості державного або визнаного державою закладу вищої освіти Німеччини. Під час акредитації системи заклад вищої освіти повинен продемонструвати, що він систематично виконує формальні та академічні критерії. З цією метою система управління якістю повинна передбачати регулярне оцінювання освітніх програм та сфер діяльності, пов'язаних з викладанням та навчанням, із залученням внутрішніх та зовнішніх студентів, зовнішніх академічних експертів, представників професійної практики та випускників.⁴⁷

⁴³ ENQA Agency Review: Accreditation Agency for Study Programmes in Health and Social Sciences (AHPGS) / Andy Gibbs, Nùria Comet Señal, Stephanie Hering, Samin Sedghi Zadeh. 20 June 2019. P. 9.
URL: https://backend.deqar.eu/reports/EQAR/04_AHPGS_Review_report_Version_27_06_2019.pdf

⁴⁴ Bartz O. Quality Assurance in Higher Education... P. 4.

⁴⁵ Herrmann D., Michalk B. Changes in the German Accreditation System... P. 8.

⁴⁶ Interstate Treaty on the organization of a joint accreditation system to ensure the quality of teaching and learning at German higher education institutions (Interstate study accreditation treaty). (Decision of the Standing Conference of the Ministers of Education and Cultural Affairs of the Länder in the Federal Republic of Germany of 08/12/2016). Enacted on January 1, 2018.
URL: https://www.akkreditierungsrat.de/sites/default/files/downloads/2021/161208_Studienakkreditierungsstaatsvertrag_mit%20Begrueundung_Englisch.pdf

⁴⁷ System Accreditation // German accreditation council.
URL: <https://www.akkreditierungsrat.de/en/accreditation-system/system-accreditation/system-accreditation>

Позитивна акредитація системи засвідчує, що система управління якістю закладу у сфері навчання та викладання придатна для забезпечення досягнення стандартів якості та кваліфікаційних цілей його освітніх програм. Вона дає право закладу присвоювати (на основі самооцінювання) своїм освітнім програмам знак Акредитаційної ради.⁴⁸ Іншими словами, одержавши системну акредитацію, заклад може самостійно акредитувати власні освітні програми.

Процедура системної акредитації є багатоетапним процесом, заснованим на принципі експертної перевірки. Заклад вищої освіти обирає для проходження акредитації агентство, яке належить до числа визнаних Акредитаційною радою. Після цього агентство призначає експертну групу, до складу якої входять щонайменше такі особи: 1) принаймні три професори з відповідним досвідом забезпечення якості викладання та навчання; 2) один представник з професійним досвідом; 3) один студент. При призначенні експертної групи агентство дотримується процедури, розробленої Конференцією ректорів Німеччини. Професори мають більшість голосів у колегії; більшість експертів повинні мати досвід участі у системній акредитації. Робота експертної групи включає, як правило, два відвідування закладу вищої освіти на додаток до аналізу поданих закладом документів.⁴⁹

Рішення про акредитацію системи управління якістю закладу ухвалює Акредитаційна рада на підставі звіту, представленого експертною групою, а також підготовленого агентством звіту. Акредитація надається на термін вісім років.⁵⁰

Стандарти оцінювання

Формальне та академічне оцінювання системи управління якістю експертною групою проводиться на основі таких критеріїв (стандартів):⁵¹

1. Кваліфікаційні цілі та кваліфікаційний рівень.
2. Чітка концепція освітньої програми та належна реалізація.
3. Предметно-змістова організація освітніх програм.
4. Академічні успіхи.
5. Гендерна рівність та підтримка осіб з особливими потребами.
6. Спеціальні положення щодо спільних освітніх програм.
7. Концепція системи управління якістю (цілі, процеси, інструменти).
8. Заходи щодо реалізації концепції управління якістю.
9. Співпраця з неуніверситетськими установами.
10. Співпраця між закладами вищої освіти.

Стандарт «Кваліфікаційні цілі та кваліфікаційний рівень»

1) Кваліфікаційні цілі та очікувані результати навчання чітко сформульовані та зрозуміло враховують цілі вищої освіти... Вимір розвитку особистості також охоплює майбутню політичну та культурну роль випускників у громадянському суспільстві. Після здобуття кваліфікації

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ System Accreditation...

⁵¹ Див.: Specimen decree pursuant to Article 4, paragraphs 1 – 4 of the interstate study accreditation treaty (Resolution of the Standing Conference of the Ministers of Education and Cultural Affairs of the Länder in the Federal Republic of Germany of December 7, 2017).

URL: https://www.akkreditierungsrat.de/sites/default/files/downloads/2021/171207_Musterrechtsverordnung_Englisch.pdf

студенти повинні мати можливість рішуче формувати суспільні процеси в критично продуманій формі, а також відповідально та в демократичному суспільному дусі.

2) Професійні та наукові/мистецькі вимоги включають аспекти знання та розуміння (розширення, закріплення та розуміння знань), використання, застосування та породження знань/мистецтва (використання та передача, наукові інновації), спілкування та співпраця, а також наукової / художньої самоконцепції/професіоналізму і узгоджуються з поглядом на той рівень освіти, який викладається.

3) Бакалаврські освітні програми служать для навчання науковим основам, методологічним навичкам та кваліфікаціям, пов'язаним із конкретною сферою професійної діяльності, забезпечуючи широку наукову кваліфікацію. Наступні магістерські програми закріплюють або розширюють знання, є мультидисциплінарними або охоплюють інший предмет. Магістерські освітні програми, що забезпечують подальшу освіту, зазвичай передбачають кваліфікований професійний досвід не менше одного року. Концепція магістерських освітніх програм, що забезпечують подальшу освіту, враховує професійний досвід і спирається на нього для досягнення кваліфікаційних цілей. ... Мистецькі освітні програми заохочують навички художнього дизайну та забезпечують їх подальший розвиток.

Стандарт «Чітка концепція освітньої програми та належна реалізація»

1) Освітня програма адекватно структурована з урахуванням обумовленої кваліфікації вступу та з огляду на можливість досягнення кваліфікаційних цілей.

2) Кваліфікаційні цілі, назва освітньої програми, ступінь і призначення, а також модульна концепція послідовно взаємопов'язані.

3) Концепція програми охоплює різноманітні форми викладання та навчання, а також практичні частини, де це доречно, адаптовані до відповідної галузі навчання та формату освітньої програми.

4) Вона створює відповідну основу для заохочення мобільності студентів, дозволяючи їм відвідувати інші заклади вищої освіти без втрати часу.

5) Вона активно залучає студентів до організації процесів викладання та навчання (студентоцентроване викладання та навчання) та створює свободу для самоорганізованої освітньої програми.

Стандарт «Предметно-змістова організація освітніх програм»

1) Гарантується актуальність та відповідність предметних та наукових вимог. Предметно-змістова проектування та методико-дидактичні підходи, що використовуються освітньою програмою, постійно перевіряються та адаптуються до подальших професійних і дидактичних досягнень. Для цього систематично враховується професійний дискурс на національному, а при необхідності і на міжнародному рівні.

...

Стандарт «Академічні успіхи»

Освітня програма підлягає постійному моніторингу, який також залучає студентів та випускників. На основі цього моніторингу визначаються заходи щодо забезпечення успішності в навчанні. Вони постійно перевіряються, а результати використовуються для подальшого розвитку освітньої програми. Залучені особи інформуються про результати...

Стандарт «Гендерна рівність та підтримка осіб з особливими потребами»

Заклад вищої освіти має концепції щодо гендерної рівності та заохочення рівних можливостей студентів з особливими потребами, які реалізуються на рівні освітньої програми.

Стандарт «Спеціальні положення щодо спільних освітніх програм»

1) ... Вимоги до вступу та процедури відбору відповідають рівню та спеціальності освітньої програми. Можна довести, що передбачені результати навчання можуть бути досягнуті за допомогою освітньої програми. ...

...

Стандарт «Концепція системи управління якістю (цілі, процеси, інструменти)»

1) Заклад вищої освіти має загальні принципи навчання, які відображені в планах його освітніх програм. Система менеджменту якості відповідає цінностям та загальним принципам викладання і спрямована на постійне покращення якості навчання. ... Заклад вищої освіти визначив процеси прийняття рішень, відповідальність та підзвітність за встановлення, перевірку, подальший розвиток та припинення освітніх програм та власні процедури щодо акредитації своїх освітніх програм у межах своєї системи управління якістю...

2) Система управління якістю була розроблена за участю груп членів закладу вищої освіти та із залученням зовнішніх експертів. Вона забезпечує незалежність оцінювання якості та містить процедури щодо вирішення внутрішніх конфліктів, а також внутрішню систему скарг. Вона базується на замкнених циклах, охоплює всі сфери діяльності закладу вищої освіти, які мають безпосереднє відношення до викладання та навчання, а також має відповідні та стійкі ресурси і обладнання. Функціональність та ефективність забезпечення якості освітньої програми регулярно перевіряються закладом вищої освіти та постійно вдосконалюється.

Стандарт «Заходи щодо реалізації концепції управління якістю»

1) Система управління якістю включає регулярне оцінювання освітніх програм та тих сфер, які мають значення для викладання і навчання за допомогою «внутрішніх» та «зовнішніх» студентів, академічних експертів з-поза університету, представників професійної практики, випускників. Якщо буде виявлено необхідність дій, будуть вжиті та реалізовані відповідні заходи.

2) ...

3) Дані, необхідні для впровадження системи управління якістю, регулярно збираються у всьому закладі вищої освіти.

4) Заклад вищої освіти документує оцінювання освітніх програм за допомогою внутрішньої системи управління якістю, включаючи голоси залучених сторонніх сторін, і регулярно інформує членів закладу вищої освіти, громадськість, органи управління ... про всі вжиті заходи. ...

Стандарт «Співпраця з неуніверситетськими установами»

...

Заклад вищої освіти, який присуджує ступінь, не може делегувати рішення щодо змісту та організації освітньої програми, щодо вступу, визнання та зарахування, щодо питань та оцінювання екзаменаційних результатів, щодо управління екзаменаційними та студентськими даними, щодо забезпечення якості процедур, а також щодо критеріїв та процедур відбору викладацького складу.

Стандарт «Співпраця між закладами вищої освіти»

1) ...

2) Якщо заклад вищої освіти, що має системну акредитацію, співпрацює з іншим закладом вищої освіти щодо освітньої програми, заклад, який має системну акредитацію, може присвоїти цій програмі знак Акредитаційної ради... за умови, що цей заклад присуджує диплом і гарантує реалізацію та якість концепції програми.

...

3) У разі співпраці між закладами вищої освіти на рівні їхніх систем управління якістю, для кожного із залучених закладів необхідна системна акредитація. Спільна процедура системної акредитації допускається на прохання співпрацюючих закладів вищої освіти.

Підсумок

Отже, система зовнішнього забезпечення якості у Німеччині має такі основні риси:

- попри федеральний устрій країни, вона є централізованою (оскільки вироблені єдині правила для всіх федеральних земель) і дворівневою: адміністрування процесів акредитації закладів та освітніх програм, а також ухвалення рішення про акредитацію здійснює Акредитаційна рада, а безпосереднє оцінювання проводиться агентствами забезпечення якості вищої освіти (для цього агентства самі повинні пройти процедуру акредитації в цій Раді);
- інституційна акредитація є обов'язковою;
- предметом інституційної акредитації є внутрішня система забезпечення якості закладу вищої освіти, тому вона традиційно іменується системною акредитацією;
- участь у процесах оцінювання міжнародних агентств є можливою за умови дотримання процедур, прийнятих в Німеччині;
- успішне проходження системної акредитації дає закладу право самостійно акредитувати власні освітні програми. Враховуючи, що програмні акредитації є обов'язковими, ця опція робить системну акредитацію привабливою для ЗВО;
- особливості процедур системної акредитації для ЗВО окремих форм власності відсутні.

Казахстан**Особливості національної системи зовнішнього забезпечення якості вищої освіти**

Основною формою забезпечення якості в Казахстані на початку становлення національної системи вищої освіти було ліцензування — обов'язкова процедура контролю якості, спрямована на визначення того, чи відповідають ЗВО мінімальним вимогам, встановленим урядом для надання конкретних освітніх програм. Його проводив Комітет з контролю за освітою та наукою, який видавав ліцензії, тим самим дозволяючи закладу надавати освітні послуги. Вимоги були зосереджені переважно на оцінюванні «входу»: співвідношення викладачів та студентів, тип навчального закладу, бібліотечні ресурси, початковий капітал тощо. Домінування дозвільних функцій створювало бюрократію, адміністративні бар'єри та корупцію. Ліцензування супроводжувалося державною атестацією ЗВО — іншим видом державного контролю, який здійснював Комітет з нагляду та атестації Міністерства освіти і науки

Республіки Казахстан (далі — МОН) кожні п'ять років, щоб визначити ефективність і відповідність ЗВО, та оцінити, наскільки заклад відповідає обов'язковим державним стандартам освіти щодо рівня, змісту, якості та кваліфікаційних вимог, оголошених під час ліцензування. На відміну від ліцензування, атестація була більш всебічною і оцінювала входи, результати та фактичну механіку навчального процесу. Спираючись на самооцінку ЗВО та висновки атестаційної комісії, МОН приймало рішення про атестацію.⁵²

У 2001 році в країні була запроваджена державна акредитація вищої освіти. Вона базувалася на 27 статистичних показниках. У 2005 році створено Національний центр акредитації МОН і розпочато акредитацію закладів вищої освіти. У 2008 році в Казахстані було створено перше незалежне агентство — Незалежне агентство із забезпечення якості в освіті (IQAA), а у 2010 році Казахстан підписав Болонську декларацію.

Чинні практики інституційної акредитації

Правова база нової системи, створена важливими поправками до Закону про освіту у 2007 році та пізніше в 2011 році, підвищила роль акредитації у забезпеченні якості освіти, вивела її з-під державного контролю, констатує її незалежний характер та оголошуючи добровільність її проходження. Зокрема, у 2011 році Національний центр акредитації МОН був перетворений на Центр Болонського процесу та академічної мобільності МОН. Акредитація стала незалежною та вільною від прямого нагляду МОН. Крім того, у 2011 році було створено ще одне незалежне агентство з забезпечення якості — Незалежне агентство акредитації та рейтингування (IAAR). Порядок та вимоги до ведення національних реєстрів акредитаційних агентств, акредитованих освітніх організацій та освітніх програм були створені в 2011 році.⁵³

У 2012 році було прийнято рішення розпочати акредитацію навчальних закладів за допомогою конкурентних процесів. Міністерство освіти і науки Казахстану створило національний реєстр акредитаційних органів, який може включати в себе як національні, так і іноземні агентства.⁵⁴ Отже, починаючи з 2012 року акредитацію здійснюють некомерційні, неурядові організації, перенісши акредитацію з адміністративного та керованого урядом процесу в конкурентне середовище. Такі урядові механізми, як надання державного фінансування лише акредитованим ЗВО; надання таким університетам права пропонувати свої програми на різних рівнях (бакалаврському, магістерському та докторському) та видавати власні дипломи, які визнаються урядом, створюють сильні стимули для ЗВО отримати акредитацію.⁵⁵

У цьому контексті привертає увагу Державна програма розвитку освіти Республіки Казахстан на 2011–2020 роки, в якій передбачалося досягнути, зокрема, таких показників, як збільшення частки ЗВО, які пройшли незалежну національну інституційну акредитацію за міжнародними стандартами, у 2020 році до 65%.⁵⁶

Система національних реєстрів, які збирають та контролюють дані про процеси забезпечення якості в Казахстані, включають в себе:

⁵² The Rise of Quality Assurance in Asian Higher Education / Ed. by M. Shah, Q. T. N. Do. Cambridge, MA: Chandos Publishing, 2017. P. 93.

⁵³ Ibid., P. 96.

Description of Kazakhstan's Quality Assurance System in Higher Education by the Independent Agency for Quality Assurance in Education (IQAA). 30 September 2019. P. 1. URL: <https://enqa.eu/wp-content/uploads/2019/10/IQAA.pdf>

⁵⁴ Development of Strategic Directions for Education Reforms in Kazakhstan for 2015–2020: Diagnostic Report. P. 82. URL: <https://nur.nu.edu.kz/bitstream/handle/123456789/335/DIAGNOSTIC%20REPORT.pdf>

⁵⁵ The Rise of Quality Assurance in Asian Higher Education. P. 96–97.

⁵⁶ Стратегии и программы Республики Казахстан. URL: http://www.akorda.kz/ru/official_documents/strategies_and_programs

- Реєстр акредитаційних агентств (Реєстр № 1) — список акредитаційних установ, уповноважених проводити інституційну та/або спеціалізовану (програмну) акредитацію;
- Реєстр акредитованих освітніх організацій (Реєстр № 2) — перелік акредитованих закладів освіти;
- Реєстр акредитованих освітніх програм (Реєстр № 3) — перелік акредитованих освітніх програм.⁵⁷

Для внесення в Реєстр акредитаційних агентств до акредитаційного органу висуваються такі вимоги:

- 1) мати статус юридичної особи в організаційно-правовій формі некомерційної організації;
- 2) входити до реєстрів та/або асоціацій акредитаційних органів держав-членів ОЕСР;
- 3) володіти ресурсами, необхідними для виконання зобов'язань із акредитування організацій освіти та освітніх програм;
- 4) мати в складі експертної комісії для казахстанських акредитаційних агентств не менше одного закордонного експерта, а для зарубіжних акредитаційних агентств — не менше однієї третини казахстанських експертів, які мають ступені кандидата наук або доктора наук, доктора філософії (PhD) або доктора за профілем та/або є представниками професійної спільноти з досвідом роботи в сфері інституційної та спеціалізованої акредитації або за профілем підготовки фахівців закладу освіти, що акредитується;
- 5) мати стандарти (регламенти) акредитації, що встановлюють вимоги до процедури акредитації.⁵⁸

На даний час в реєстрі акредитаційних агентств представлено 11 агентств, у т.ч. шість казахстанських:

1. Некомерційна установа «Незалежне агентство акредитації та рейтингування» IAAR (Казахстан);
2. Фундація з акредитації міжнародного бізнес-адміністрування FIBAA (Німеччина);
3. Незалежне агентство із забезпечення якості в освіті IQAA (Казахстан);
4. Агентство з акредитації за програмами з інженерії, інформатики, природознавства та математики ASIIN (Німеччина);
5. Казахстанська Асоціація інженерної освіти KAZSEE (Казахстан);
6. Незалежне агентство з акредитації та експертизи якості освіти ARQA (Казахстан);
7. Агентство з покращення якості музики MusiQuE (Бельгія);
8. Некомерційна установа «Євразійський Центр акредитації та забезпечення якості освіти і охорони здоров'я» ECAQA (Казахстан);
9. Некомерційна установа «Незалежний Казахстанський центр акредитації» (Казахстан);
10. Інститут акредитації, сертифікації та забезпечення якості ACQUIN (Німеччина);
11. Рада з питань акредитації бізнес-шкіл та програм ACBSP (США).

⁵⁷ Description of Kazakhstan's Quality Assurance System... P. 2.

⁵⁸ Об утверждении Правил признания аккредитационных органов, в том числе зарубежных, и формирования реестров признанных аккредитационных органов, аккредитованных организаций образования и образовательных программ: Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 1 ноября 2016 года № 629. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 19 ноября 2016 года № 14438.
URL: https://iqaa.kz/images/MONRK_PRIKAZI_NEW/Об%20утв.%20Правил%20признания%20аккредитационных%20органов,%20в%20том%20числе%20зарубежных,%20....pdf

Стандарти оцінювання

Чинний Закон «Про освіту» Республіки Казахстан визначає інституційну акредитацію як **«процес оцінювання якості організації освіти акредитаційними органом на відповідність заявленому статусу і встановленим стандартам акредитаційного органу»**.⁵⁹ Оскільки діюча модель покладає відповідальність за проведення акредитаційної експертизи на незалежні інституції, вони розробляють власні процедури та стандарти інституційної акредитації закладів вищої освіти.

Приміром, стандарти інституційної акредитації закладів вищої освіти та післядипломної освіти, розроблені Незалежним агентством акредитації та рейтингування IAAR, включають в себе такі 12 компонентів:⁶⁰

1. Стратегічний розвиток та забезпечення якості.
2. Лідерство та управління.
3. Управління інформацією та звітність.
4. Розробка та затвердження освітньої програми.
5. Постійний моніторинг та періодичне оцінювання освітніх програм.
6. Студентоцентроване навчання, викладання та оцінювання успішності.
7. Студенти.
8. Викладацькі кадри.
9. Дослідницька робота.
10. Фінанси.
11. Освітні ресурси та системи підтримки студентів.
12. Публічна інформація.

Стандарт 1 «Стратегічний розвиток та забезпечення якості»

ЗВО повинен мати опубліковану політику забезпечення якості, яка розроблена на основі візії, місії, що відображають місце ЗВО на ринку (міжнародному, національному, регіональному) освітніх послуг.

Візія, місія і стратегія розвитку ЗВО повинні бути спрямовані на задоволення потреб держави, суспільства, галузей економіки, потенційних працедавців, здобувачів та інших стейкхолдерів і передбачати послідовне втілення в життя політики щодо забезпечення якості освіти.

Індикатори:

- ЗВО повинен продемонструвати розробку унікальної місії, візії та стратегії на основі аналізу зовнішніх і внутрішніх факторів при широкому залученні різноманітних стейкхолдерів.
- ЗВО повинен продемонструвати спрямованість місії, візії та стратегії на задоволення потреб держави, суспільства, галузей реальної економіки, потенційних працедавців, студентів та інших стейкхолдерів.
- ЗВО повинен продемонструвати прозорість процесів формування, моніторингу та регулярного перегляду місії, візії, стратегії та політики забезпечення якості.
- ЗВО повинен мати опубліковану політику забезпечення якості, місію, візію та стратегію.
- ЗВО розробляє документи по окремих областях діяльності і процесах (плани, програми, положення тощо), що конкретизують політику забезпечення якості.

⁵⁹ Закон Республіки Казахстан «Об образовании» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 11.07.2021 г.). URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30118747

⁶⁰ Standards for Institutional Accreditation of the Organisation of Higher and (or) Postgraduate Education / Independent Agency for Accreditation and Rating. Nur-Sultan, 2020. P. 12–23.

- Політика забезпечення якості повинна відображати зв'язок між науковими дослідженнями, викладанням і навчанням.
- ЗВО повинен продемонструвати розвиток культури забезпечення якості.

Стандарт 2 «Лідерство та управління»

Керівництво ЗВО має продемонструвати системність менеджменту в реалізації, моніторингу та актуалізації стратегічних документів і показати, що система управління закладом спрямована на реалізацію візії, місії та стратегії.

Індикатори:

- ЗВО здійснює процеси управління, в тому числі планування і розподілу ресурсів у відповідності зі стратегією.
- ЗВО повинен продемонструвати успішне функціонування і вдосконалення системи внутрішнього забезпечення якості.
- ЗВО повинен продемонструвати аналіз управління ризиками.
- ЗВО повинен продемонструвати проведення аналізу ефективності змін.
- ЗВО повинен продемонструвати аналіз виявлених невідповідностей, реалізації розроблених коригувальних та запобіжних дій.
- ЗВО повинен продемонструвати забезпечення управління освітнім процесом через управління освітніми програмами, включаючи оцінювання їхньої ефективності.
- ЗВО демонструє розробку щорічних планів діяльності, в тому числі науково-педагогічних працівників, на основі стратегії.
- Прихильність до забезпечення якості повинна відноситися до будь-якої діяльності, яку ведуть підрядники і партнери (аутсорсинг), в тому числі при реалізації спільної / дводипломної освіти і академічної мобільності.
- ЗВО повинен надати докази прозорості системи управління закладом.
- ЗВО повинен забезпечити участь студентів і науково-педагогічних працівників у роботі колегіальних органів управління.
- ЗВО повинен продемонструвати докази відкритості та доступності керівників і адміністрації для студентів, науково-педагогічних працівників, батьків та інших стейкхолдерів.
- ЗВО повинен продемонструвати управління інноваціями, в тому числі аналіз та впровадження інноваційних пропозицій.
- ЗВО повинен прагнути до участі в міжнародних, національних і регіональних професійних альянсах, асоціаціях тощо.
- ЗВО повинен забезпечити навчання керівників закладів, структурних підрозділів та освітніх програм за програмами менеджменту освіти.
- ЗВО повинен прагнути до того, щоб прогрес, досягнутий з часу останньої процедури зовнішнього забезпечення якості, брався до уваги при підготовці до наступної процедури.

Стандарт 3 «Управління інформацією та звітність»

ЗВО повинен показати функціонування системи збору та аналізу зовнішніх і внутрішніх статистичних та аналітичних даних і фактів для ефективного управління освітніми програмами, іншими напрямками діяльності.

Індикатори:

- ЗВО повинен забезпечити функціонування системи збирання, аналізу та управління інформацією на основі застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і програмних засобів.

- ЗВО повинен продемонструвати використання обробленої, адекватної інформації для ефективного управління освітніми програмами, поліпшення внутрішньої системи забезпечення якості.
- У ЗВО повинна існувати система регулярної звітності на всіх рівнях організаційної структури, що включає оцінювання результативності та ефективності діяльності підрозділів, освітніх програм, наукових досліджень і їх взаємодії.
- ЗВО повинен встановити періодичність, форми і методи оцінювання управління освітніми програмами, діяльності колегіальних органів і структурних підрозділів, вищого керівництва, реалізації наукових проєктів.
- ЗВО повинен продемонструвати визначення порядку та забезпечення захисту інформації, в тому числі визначення відповідальних осіб за достовірність і своєчасність аналізу інформації та надання даних.
- Важливим фактором є залучення студентів, персоналу і науково-педагогічних працівників у процеси збирання та аналізу інформації, а також прийняття рішень на їх основі.
- ЗВО повинен продемонструвати наявність механізму комунікації зі студентами, працівниками та іншими стейкхолдерами, в тому числі наявність механізмів вирішення конфліктів.
- ЗВО повинен забезпечити вимірювання ступеня задоволеності потреб науково-педагогічних працівників, персоналу та студентів і продемонструвати докази усунення виявлених недоліків.
- ЗВО повинен оцінювати результативність і ефективність своєї діяльності, в тому числі в розрізі освітніх програм.
- Інформація, яку збирає й аналізує ЗВО, повинна враховувати:
 - » ключові показники ефективності;
 - » динаміку контингенту студентів в розрізі форм і видів навчання;
 - » рівень успішності, досягнення студентів та відрахування;
 - » задоволеність студентів реалізацією освітньої програми і якістю навчання у ЗВО;
 - » доступність освітніх ресурсів і систем підтримки для студентів;
 - » працевлаштування та кар'єрне зростання випускників.
- Студенти, науково-педагогічні працівники та інші внутрішні стейкхолдери повинні підтвердити свою згоду на обробку персональних даних документально.
- ЗВО повинен сприяти забезпеченню всією необхідною інформацією у відповідних галузях наук.

Стандарт 4 «Розробка та затвердження освітньої програми»

У ЗВО повинна бути задокументована методика розробки та затвердження освітньої програми. Реалізація ОП відповідних рівнів освіти спрямована на формування ключових компетенцій майбутніх фахівців і задоволення потреб ринку праці. ОП передбачають можливість побудови індивідуальної освітньої траєкторії, врахування особистісних потреб і можливостей студентів.

Індикатори:

- ЗВО повинен продемонструвати наявність документованої процедури розробки і затвердження освітньої програми на рівні закладу.
- ЗВО повинен продемонструвати відповідність розроблених ОП встановленим цілям, включаючи передбачувані результати навчання.
- ЗВО повинен продемонструвати наявність розробленої моделі випускника ОП, яка описує результати навчання і особистісні якості.

- ЗВО повинен продемонструвати проведення зовнішніх експертиз ОП.
- Кваліфікація, що присвоюється по завершенню ОП, повинна бути чітко визначена, роз'яснена і відповідати певному рівню Національної системи кваліфікацій, QF-EHEA.
- ЗВО повинен визначити вплив дисциплін і професійних практик на формування результатів навчання.
- Важливим фактором є можливість підготовки студентів до професійної сертифікації.
- ЗВО повинен надати докази участі студентів, науково-педагогічних працівників та інших стейкхолдерів в розробці ОП, забезпеченні їх якості.
- ЗВО повинен забезпечити відповідність змісту навчальних дисциплін і результатів навчання рівню навчання (бакалаврському, магістерському, докторському).
- У структурі ОП слід передбачити різні види діяльності, що відповідають результатам навчання.
- Важливим фактором є наявність спільних ОП із зарубіжними закладами освіти.

Стандарт 5 «Постійний моніторинг та періодичне оцінювання освітніх програм»

ЗВО повинен проводити моніторинг і періодичне оцінювання освітньої програми, щоб забезпечити досягнення її цілей, повне формування запланованих результатів навчання. Результати моніторингу та періодичного оцінювання повинні сприяти вдосконаленню ОП.

Індикатори:

- ЗВО повинен продемонструвати наявність документованої процедури проведення моніторингу та періодичного оцінювання ОП для досягнення мети ОП. Результати даних процедур спрямовані на постійне вдосконалення ОП.
- ЗВО повинен забезпечити перегляд змісту і структури ОП з урахуванням змін ринку праці, вимог працедавців і соціального запиту суспільства.
- Моніторинг та періодичне оцінювання ОП повинні розглядати:
 - » зміст програм в світлі останніх досягнень науки з конкретної дисципліни для забезпечення актуальності дисципліни викладання;
 - » зміни потреб суспільства і професійного середовища;
 - » навантаження, успішність і випуск студентів;
 - » ефективність процедур оцінювання студентів;
 - » очікування, потреби і задоволеність студентів навчанням за ОП;
 - » освітнє середовище і служби підтримки, їхня відповідність цілям ОП.
- ЗВО повинен надати докази участі студентів, працедавців та інших стейкхолдерів у перегляді ОП.
- Усі стейкхолдери повинні бути проінформовані про будь-які заплановані або вжиті заходи щодо ОП. Всі зміни, внесені в ОП, повинні бути опубліковані.
- Служби підтримки повинні забезпечувати виявлення і задоволення потреб різних груп студентів.

Стандарт 6 «Студентоцентроване навчання, викладання та оцінювання успішності»

Студентоцентроване навчання відіграє важливу роль у досягненні студентами результатів навчання. ЗВО впроваджує студентоцентрований підхід до навчання, викладання та оцінювання досягнення кожним студентом цілей ОП.

Індикатори:

- ЗВО повинен забезпечити повагу і увагу до різних груп студентів та їхніх життєвих потреб, надання їм гнучких траєкторій навчання.

- ЗВО повинен забезпечити використання різних форм і методів викладання і навчання.
- ЗВО повинен продемонструвати наявність системи зворотного зв'язку щодо використання різних методик викладання та оцінювання результатів навчання.
- Важливим фактором є наявність власних досліджень у сфері методики викладання навчальних дисциплін.
- ЗВО повинен продемонструвати підтримку автономії студентів при одночасному керівництві і допомозі з боку викладача.
- ЗВО повинен продемонструвати наявність процедури реагування на скарги студентів.
- ЗВО повинен забезпечити послідовність, прозорість та об'єктивність механізму оцінювання результатів навчання, включаючи апеляцію.
- ЗВО повинен забезпечити відповідність процедур оцінювання результатів навчання студентів планованим результатам навчання і цілям програми. Критерії та методи оцінювання повинні бути опубліковані заздалегідь.
- У ЗВО повинні бути визначені механізми забезпечення освоєння кожним випускником результатів навчання і забезпечена повнота їх формування.
- Особи, що проводять оцінювання, повинні володіти сучасними методами оцінювання результатів навчання і регулярно підвищувати кваліфікацію в цій сфері.

Стандарт 7 «Студенти»

ЗВО повинен мати опубліковані і послідовно застосовувані правила, що регулюють всі періоди навчання, включаючи прийом, успішність, визнання і сертифікацію. ЗВО повинен визначити порядок визнання попередніх результатів навчання, компетенцій, освоєних в рамках академічної мобільності, додаткового, формального і неформального навчання.

Індикатори:

- ЗВО повинен продемонструвати політику формування контингенту студентів від вступу до випуску і забезпечити прозорість її процедур. Процедури, що регламентують життєвий цикл студентів (від вступу до завершення), повинні бути визначені, затверджені, опубліковані.
- ЗВО повинен передбачити проведення спеціальних програм адаптації та підтримки нових студентів та студентів-іноземців.
- ЗВО повинен продемонструвати відповідність своїх дій Лісабонській конвенції про визнання, в тому числі наявність і застосування механізму по визнанню результатів академічної мобільності студентів, а також результатів додаткового, формального і неформального навчання.
- ЗВО повинен співпрацювати з іншими організаціями освіти і національними центрами Європейської мережі національних інформаційних центрів з академічного визнання та мобільності / Національних академічних Інформаційних Центрів Визнання (ENIC / NARIC) з метою забезпечення порівнянного визнання кваліфікацій.
- ЗВО повинен забезпечити можливість для зовнішньої і внутрішньої мобільності студентів, а також надавати їм сприяння в отриманні зовнішніх грантів для навчання.
- ЗВО повинен докласти максимальну кількість зусиль для забезпечення студентів місцями практики, сприяння працевлаштуванню випускників, підтримання з ними зв'язку.
- ЗВО повинен забезпечити випускників документами, що підтверджують отриману кваліфікацію, включаючи досягнуті результати навчання, а також контекст, зміст і статус отриманої освіти і свідоцтва про її завершення.
- ЗВО повинен продемонструвати наявність механізму моніторингу працевлаштування та професійної діяльності випускників.

- ЗВО повинен активно стимулювати студентів до самоосвіти і розвитку поза основною програмою (позанавчальної діяльності).
- Важливим фактором є наявність діючої асоціації / об'єднання випускників.
- Важливим фактором є наявність механізму підтримки обдарованих студентів.

Стандарт 8 «Викладацькі кадри»

ЗВО повинен мати об'єктивну і прозору кадрову політику, створювати необхідні умови для професійного розвитку науково-педагогічних працівників. ЗВО показує зміну ролі викладача в зв'язку з переходом до студентоцентрованого навчання.

Індикатори:

- ЗВО повинен мати об'єктивну і прозору кадрову політику, що включає наймання, професійне зростання і розвиток персоналу, що забезпечує професійну компетентність усього штату.
- ЗВО повинен мати чіткі, прозорі й об'єктивні критерії прийому співробітників на роботу, призначення на посаду, підвищення по службі, звільнення і дотримуватися їх у своїй діяльності.
- ЗВО повинен продемонструвати відповідність кадрового потенціалу науково-педагогічних працівників стратегії розвитку закладу і специфіці ОП.
- ЗВО повинен продемонструвати зміну ролі викладача в зв'язку з переходом до студентоцентрованого навчання.
- ЗВО повинен визначити внесок науково-педагогічних працівників у реалізацію стратегії розвитку закладу та інших стратегічних документів.
- ЗВО повинен надавати можливості кар'єрного росту та професійного розвитку науково-педагогічних працівників, в тому числі молодих.
- ЗВО повинен залучати до викладання практиків відповідних галузей.
- ЗВО повинен продемонструвати мотивацію професійного та особистісного розвитку викладачів, в тому числі заохочення як вкладу в інтеграцію наукової діяльності та освіти, так і застосування інноваційних методів викладання.
- Важливим фактором є активне застосування науково-педагогічними працівниками інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі (наприклад, on-line навчання, e-портфоліо, MOOCs тощо).
- ЗВО повинен продемонструвати спрямованість діяльності на розвиток академічної мобільності, залучення кращих зарубіжних і вітчизняних викладачів.
- ЗВО може показати залученість науково-педагогічних працівників у життя суспільства (роль науково-педагогічних працівників в системі освіти, у розвитку науки, регіону, створення культурного середовища, участь у виставках, творчих конкурсах, програмах благодійності тощо).

Стандарт 9 «Дослідницька робота»

Науково-дослідна діяльність ЗВО повинна бути організована відповідно до національних пріоритетів у сфері освіти, науки та інноваційного розвитку, місії та стратегії закладу.

Індикатори:

- ЗВО повинен продемонструвати відповідність пріоритетів науково-дослідної роботи національній політиці в сфері освіти, науки та інноваційного розвитку.
- ЗВО повинен забезпечити відповідність науково-дослідної діяльності місії і стратегії закладу.

- ЗВО повинен здійснювати планування і моніторинг результативності науково-дослідної роботи.
- ЗВО повинен продемонструвати наявність процесів залучення студентів до науково-дослідної діяльності.
- ЗВО повинен продемонструвати сприяння представлення наукових позицій дослідників, науково-педагогічних працівників і студентів на різних наукових майданчиках, в тому числі публікації наукових результатів.
- ЗВО повинен сприяти впровадженню результатів наукових досліджень, в тому числі консалтингу та комерціалізації.
- ЗВО повинен сприяти визнанню результатів науково-дослідної роботи, в тому числі реєстрації наукових проектів в уповноважених органах, оформлення патентів і авторських свідоцтв.
- Важливим фактором є проведення спільних наукових досліджень із зарубіжними ЗВО.
- ЗВО повинен прагнути до диверсифікації джерел фінансування науково-дослідної діяльності.
- ЗВО повинен передбачити механізми мотивації науково-дослідної діяльності студентів, науково-педагогічних працівників та інших внутрішніх стейкхолдерів.

Стандарт 10 «Фінанси»

У ЗВО здійснюється фінансова політика, заснована на принципах стійкості, ефективності, результативності, прозорості та можливості перевірки.

Оцінювання фінансової стійкості здійснюється на основі аналізу фінансової звітності (бухгалтерського балансу, звіту про доходи та витрати), а також інтерв'ю з працівниками служби бухгалтерського обліку та фінансового аналізу, керівниками підрозділів ЗВО і стейкхолдерами.

Індикатори:

- ЗВО повинен формувати сценарії розвитку, узгоджені зі стратегією розвитку, з огляду на оцінку ризиків.
- ЗВО повинен продемонструвати операційне та стратегічне планування свого бюджету.
- ЗВО повинен продемонструвати наявність формалізованої політики фінансового менеджменту, включаючи фінансову звітність.
- ЗВО повинен продемонструвати наявність системи внутрішнього аудиту.
- ЗВО повинен продемонструвати проведення зовнішнього незалежного аудиту.
- У ЗВО повинен існувати механізм оцінювання достатності фінансового забезпечення різних видів діяльності закладу, у т.ч. стратегії розвитку закладу, розвитку ОП, наукових проектів.

Стандарт 11 «Освітні ресурси та системи підтримки студентів»

ЗВО повинен гарантувати, що інфраструктура відповідає сучасним вимогам і забезпечує реалізацію студентоцентрованого підходу до навчання. Середовище навчання, включаючи матеріально-технічні та інформаційні ресурси, відповідають місії та стратегії закладу.

Індикатори:

- ЗВО повинен гарантувати відповідність освітніх ресурсів, у тому числі матеріально-технічних, і інфраструктури стратегічним цілям закладу.
- ЗВО повинен продемонструвати наявність процедур підтримки різних груп студентів, включаючи інформування і консультування.

- ЗВО повинен продемонструвати відповідність інформаційних ресурсів стратегічним цілям:
 - » технологічна підтримка студентів і науково-педагогічних працівників відповідно до освітніх програм (наприклад, онлайн-навчання, моделювання, бази даних, програми аналізу даних);
 - » бібліотечні ресурси, в тому числі фонд навчальної, методичної та наукової літератури із загальноосвітніх, базових і профільюючих дисциплін на паперових та електронних носіях, періодичних видань, доступ до наукових баз даних;
 - » експертиза результатів НДР, випускних робіт, дисертацій на плагіат;
 - » доступ до освітніх інтернет-ресурсів;
 - » функціонування Wi-Fi на своїй території.
- ЗВО повинен прагнути до створення умов для освітньої, наукової та інших видів діяльності. Відповідний розвиток інфраструктури має проводитися виходячи з результатів моніторингу задоволеності інфраструктурою студентами, викладачами, працівниками та іншими стейкхолдерами.
- ЗВО повинен прагнути до того, щоб навчальне обладнання та програмні засоби, що використовуються для освоєння ОП, були аналогічними з використовуваними у відповідних галузях.
- ЗВО повинен забезпечити відповідність інфраструктури вимогам безпеки.
- ЗВО повинен враховувати потреби різних груп студентів (дорослих, які працюють, іноземних студентів, а також студентів з обмеженими можливостями).
- ЗВО створює умови для просування того, хто навчається за індивідуальною освітньою траєкторією.

Стандарт 12 «Публічна інформація»

ЗВО повинен продемонструвати інформування громадськості про свою діяльність, умови та особливості реалізації ОП.

ЗВО повинен інформувати громадськість про свою діяльність, що здійснюється на основі принципів прозорості, відкритості, залучення та інформованості студентів, науково-педагогічних працівників, працедавців та інших стейкхолдерів, їхньої ініціативності, постійного розвитку та адаптації до мінливих умов.

Індикатори:

- Інформація, яка публікується ЗВО, повинна бути точною, об'єктивною, актуальною і відображати всі напрями діяльності закладу.
- Керівництво ЗВО повинно використовувати різноманітні способи поширення інформації (в тому числі ЗМІ, веб-ресурси, інформаційні мережі тощо) для інформування широкої громадськості та стейкхолдерів.
- Інформування громадськості має передбачати підтримку і роз'яснення національних програм розвитку країни і системи вищої та післядипломної освіти.
- ЗВО повинен публікувати на власному веб-ресурсі аудитовану фінансову звітність.
- ЗВО повинен продемонструвати відображення на веб-ресурсі інформації, що характеризує заклад в цілому і в розрізі ОП.
- Важливим фактором є наявність адекватної та об'єктивної інформації про науково-педагогічних працівників в розрізі персоналій.

- Важливим фактором є інформування громадськості про співпрацю та взаємодію з партнерами, в тому числі з науковими / консалтинговими організаціями, бізнес-партнерами, соціальними партнерами та організаціями освіти.
- ЗВО повинен опублікувати інформацію і посилання на зовнішні ресурси за результатами процедур зовнішнього оцінювання.

Стандартами IAAR передбачено, що агентство за результатами проведення інституційної акредитації може ухвалити такі рішення:

- акредитувати:
 - » терміном на один рік — за відповідність критеріям в цілому, але за наявності суттєвих недоліків і можливостей для поліпшення;
 - » терміном на три роки — при позитивних результатах в цілому, але за наявності окремих незначних недоліків і можливостей для поліпшення;
 - » терміном на п'ять років — при позитивних результатах в цілому;
 - » терміном на сім років — при повторній акредитації, позитивних результатах в цілому і успішному проходженні постакредитаційного моніторингу, якщо заклад був раніше акредитований IAAR терміном на 5 років.
- не акредитувати.⁶¹

Підсумок

Отже, система зовнішнього забезпечення якості у Казахстані має такі основні риси:

- вона розподілена, заснованою на конкурентних засадах: акредитація проводиться незалежними агентствами, які, однак, самі повинні бути акредитованими Міністерством освіти і науки Казахстану;
- інституційна акредитація є необов'язковою, однак її проходження дає ЗВО певні переваги, як-от одержання державного фінансування, право пропонувати свої програми на різних рівнях (бакалаврському, магістерському та докторському), видавати власні дипломи, що визнаються державою;
- наявна система передбачає, що кожне агентство має власні стандарти та процедури оцінювання. Загалом в центрі уваги інституційної акредитації лежить широкий спектр показників діяльності закладу, включаючи навчання, наукову роботу, ресурсне забезпечення тощо (не лише система внутрішнього забезпечення якості);
- участь у процесах оцінювання міжнародних агентств є можливою за умови включення їх в національний Реєстр акредитаційних агентств;
- зв'язок між інституційною та програмною акредитацією відсутній;
- особливості процедур інституційної акредитації для ЗВО окремих форм власності відсутні.

⁶¹ Standards for Institutional Accreditation of the Organisation of Higher and (or) Postgraduate Education / Independent Agency for Accreditation and Rating. Nur-Sultan, 2020. P. 10.

Індія

Особливості національної системи зовнішнього забезпечення якості вищої освіти

Індійська система вищої освіти, враховуючи розмір населення, кількість навчальних закладів, зокрема, університетів, є однією з найбільших у світі. Проблема забезпечення якості цієї велетенської і дуже диверсифікованої системи є вкрай актуальним.

Ключовим актором, відповідальним за регулювання вищої освіти, є Комісія по університетським грантам (англ. University Grants Commission, далі — UGC), створена у листопаді 1956 року як офіційний орган уряду Індії. Мандат UGC включає в себе: сприяння та координація університетської освіти; визначення та підтримка стандартів викладання, іспитів та досліджень у ЗВО; формування положень про мінімальні стандарти освіти; моніторинг освітнього процесу у коледжах та університетах; надання грантів університетам та коледжам; виконання ролі сполучної ланки між державою, урядами штатів та закладами вищої освіти; консультування органів державної влади та штатів щодо заходів, необхідних для вдосконалення університетської освіти; надання коштів та координація, визначення та підтримка стандартів у закладах вищої освіти.⁶²

Іншим компонентом забезпечення якості вищої освіти в Індії є т.зв. професійні ради, що діють під проводом UGC і несуть відповідальність за визнання курсів, просування закладів професійної освіти та надання грантів на програми бакалаврату. Визнаними UGC професійними радами на даний час є:⁶³

- Всеіндійська рада технічної освіти (AICTE)
- Медична рада Індії (MCI)
- Індійська рада аграрних досліджень (ICAR)
- Національна рада з питань освіти вчителів (NCTE)
- Стоматологічна рада Індії (DCI)
- Фармацевтична рада Індії (PCI)
- Індійська рада медсестер (INC)
- Рада адвокатів Індії (BCI)
- Центральна рада гомеопатії (CCH)
- Центральна рада індійської медицини (CCIM)
- Рада архітектури
- Реабілітаційна рада
- Національна рада сільських інститутів (NCRI)
- Державні ради вищої освіти (SCHE)

Запровадження акредитаційних механізмів в Індії пов'язано насамперед з тим, що попередня система управління та забезпечення якості у вищій школі перестала відповідати вимогам часу. Ключовим викликом стало стрімке розширення системи вищої освіти в Індії, що відбувалося значною мірою за рахунок падіння її якості.

⁶² University Grants Commission. URL: <https://www.ugc.ac.in/>

⁶³ Ibid.

Можна говорити про низку причин цього явища, зокрема:

- Регуляторні механізми індійської системи вищої освіти, значною мірою успадковані від часів британського панування, хоча і змогли забезпечити задовільне функціонування системи в умовах безпрецедентного кількісного розширення, однак не давали можливості досягти підвищення стандартів вищої освіти.⁶⁴
- Особливою проблемою в контексті розширення системи ЗВО в Індії стала мережа коледжів, які відіграють в країні провідну роль із надання бакалаврської освіти (undergraduate education) та система афіліації. Безпрецедентне розширення мережі коледжів, афілійованих з університетами, актуалізувало питання, наскільки ефективно університети здатні контролювати якість діяльності своїх коледжів.⁶⁵
- Зростання приватного сектору у сфері вищої освіти також посилює увагу до питання якості. Щоб збільшити доступ до освіти, Індія заохочує приватні ініціативи, і на сьогоднішній день лівова частка коледжів є приватними.⁶⁶
- Комісія по університетським грантам, яка мала відігравати провідну роль у вищій освіті, була наділена дуже незначними повноваженнями. Крім того, непомірна кількість університетів та коледжів, які необхідно було контролювати, не могла вплинути на ефективність діяльності UGC.⁶⁷

Окрім того, процеси глобалізації, що виразно проявились і в сфері вищої освіти, активізували всередині країни дискусії про шляхи забезпечення конкурентоспроможності та привабливості індійської вищої школи на світовому рівні. Задля цього заклади вищої освіти Індії намагаються виокремити себе на основі показників якості, і саме тут проходження акредитації може відіграти свою роль.⁶⁸

Чинні практики інституційної акредитації

Відповіді на ці та інші виклики спробувала дати Національна освітня політика 1986 року, яка, серед іншого, передбачала запровадження зовнішнього забезпечення якості через механізм акредитації закладів вищої освіти (університетів та коледжів) автономним органом. Як наслідок, у вересні 1994 року UGC заснувала Національну раду з оцінювання та акредитації (National Assessment and Accreditation Council, далі — NAAC). Завданням діяльності NAAC стали як оцінювання та акредитація закладів вищої освіти, так і оцінювання якості освіти, яку вони пропонують.

Запроваджена модель оцінювання та акредитації була добровільною, але ідея зовнішньої установи, яка це робить, не була прихильно зустрінута університетами та коледжами. До березня 2004 року NAAC оцінила та акредитувала лише 104 університети та 1034 коледжі⁶⁹.

NAAC визначила тріступеневий процес оцінювання та акредитації. Перший етап — це подання закладом звіту самооцінювання на основі визначених критеріїв. Другий етап — це відвідування закладу експертною групою для перевірки звіту самооцінювання, результатом якого

⁶⁴ Див.: Stella A. Institutional Accreditation in India // International Higher Education. 2002. No. 27. P. 17.

⁶⁵ Див.: Ibid.

⁶⁶ Див.: Ibid.

⁶⁷ Див.: Jayaram N. India // International Handbook of Higher Education / Ed. by James J.F. Forest, Philip G. Altbach. Springer, 2006. P. 754.

⁶⁸ Див.: Venkatesh P. Accreditation as a Benchmark of Quality Sustenance in Higher Education: A Review of Quality Assurance in Indian University System // Nitte Management Review. 2013. Vol. 3 Issue 1. P. 59–67.

⁶⁹ Jayaram N. India. P. 755. Для порівняння, у тому році в країні функціонувало 322 ЗВО університетського рівня, та близько 14 тис. коледжів. Див. Stella A. External Quality Assurance in Indian Higher Education: developments of a decade // Quality in Higher Education. 2004. Vol. 10, No. 2. P. 115.

є звіт про оцінювання та рекомендації щодо загальної оцінки закладу. Третій етап — це остаточне рішення Виконавчої ради NAAC щодо рекомендацій експертів та публічного оприлюднення результатів (загальна оцінка закладу та докладний звіт про оцінювання).⁷⁰

Тривалий час інституційна акредитація була добровільною. У 2012 році UGC видало Положення про обов'язкове оцінювання та акредитацію закладів вищої освіти, згідно з яким проходження ЗВО процесу акредитації стало обов'язковим.⁷¹

На окрему увагу заслуговує шкала оцінювання, запроваджена NAAC. Традиційна для багатьох країн бінарна шкала (акредитовано / неакредитовано) була визнана недоцільною для реалій індійської системи вищої освіти з огляду на такі міркування:

Двобальна шкала ... може бути корисною для систем, де немає великого державного контролю при створенні закладів вищої освіти. У таких системах результати за двобальною шкалою здійснюють базове диференціювання «якісних» від «неякісних», і результат буде корисним для стейкхолдерів при прийнятті простих однозначних рішень. В індійському контексті... двобальна шкала може не додати великої цінності. Рішення стейкхолдерів завжди можуть враховувати такі фактори, як те, чи є установа афілійованою з материнським університетом чи ні; визнана установа UGC чи урядом штату для фінансування чи ні. ... Крім того, враховуючи великий розмір індійської системи та значні відмінності у якості серед закладів вищої освіти, доцільно, щоб результати оцінювання класифікували заклади не лише у двох категоріях.⁷²

Виходячи з цього, Національна рада з оцінювання та акредитації прийняла багатобальну систему оцінювання. Зазнавши низки змін, на даний вона являє собою таку модель:

- Група експертів виставляє за кожним ключовим показником (див. «Стандарти оцінювання») оцінку від 0 до 4. Кожна оцінка конвертується у певну кількість балів відповідно до визначених методологією NAAC вагових коефіцієнтів (ці коефіцієнти дещо варіюються для різних типів ЗВО: університетів, автономних коледжів, афілійованих коледжів).
- Одержані за кожним ключовим показником бали сумуються (сумарно заклад може набрати до 4000 балів) і діляться на 1000 (число округляється до двох знаків після коми).
- На основі одержаного числа, яке в методології NAAC іменується кумулятивним середнім балом (Cumulative Grade Point Average), закладу присвоюється оцінка за 8-бальною літерною шкалою (A++, A+, A, B++, B+, B, C, D) і є основою для прийняття рішення про акредитацію (акредитація надається для всіх оцінок, крім D — у цьому випадку заклад кваліфікується як «Оцінений та знайдений непридатним для акредитації»).
- Виставлений закладу кумулятивний середній бал разом з числовою оцінкою публікується на сайті NAAC, що дає можливість стейкхолдерам бачити не лише чи акредитований заклад, але й одержаний ним кумулятивний середній бал та виставлену йому оцінку.

Попри те, що чинна рамка оцінювання та акредитації, що використовується NAAC, враховує різні аспекти функціонування ЗВО, у фокусі уваги Ради знаходяться процеси забезпечення якості. Так, відповідно до свого Плану дій з оцінювання ефективності, оцінювання та акредитації і підвищення якості закладів вищої освіти, NAAC пропонує кожному акредитованому закладу створити Комісію із внутрішнього забезпечення якості (Internal Quality Assurance Cell, IQAC) як пост-акредитаційний захід забезпечення якості. Оскільки підвищення якості є безперервним процесом, IQAC має стати частиною системи функціонування закладу та працювати

⁷⁰ Stella A. External Quality Assurance in Indian Higher Education... P. 116.

⁷¹ Accreditation of Institutions / Press Information Bureau, Government of India, Ministry of Human Resource Development. 2015, 22 груд. URL: <https://pib.gov.in/newsite/PrintRelease.aspx?relid=133787>

⁷² Ibid., P. 119.

над реалізацією цілей підвищення якості та її підтримання. Основним завданням IQAC є розроблення системи свідомого, послідовного та каталітичного покращення загальної діяльності закладу. Для цього упродовж періоду після акредитації вона буде направляти всі зусилля та заходи закладу на просування його цілісної академічної досконалості.⁷³

Термін дії інституційної акредитації NAAC становить п'ять років. Якщо заклад вважає, що він істотно покращив свою діяльність і має бажання підвищити свій акредитаційний статус, він може подати до NAAC добровільну заявку на переакредитацію (не раніше ніж через рік після наданої попередньої акредитації, і не пізніше ніж через три роки). Для проходженні наступних акредитацій (другої тощо) обов'язковою умовою є наявність у закладі згаданої вище Комісії із внутрішнього забезпечення якості, а також щорічне подання закладом Річних звітів із забезпечення якості. Для закладів, що проходять інституційну акредитацію втретє, вчетверте тощо, період дії акредитації може бути розширений до семи років за умови, що під час поточної акредитації, а також за попередні дві останні акредитації заклад отримав найвищі оцінки.⁷⁴

Окрім Національної ради з оцінювання та акредитації NAAC, що здійснює акредитацію закладів вищої освіти, акредитацію в Індії здійснюють ще дві установи: Національна рада з акредитації (National Board of Accreditation, NBA), заснована Всеіндійською радою технічної освіти AICTE у 1994 році для акредитації програм в інженерних та суміжних сферах; та Рада з акредитації (Accreditation Board, AB), створена Індійською радою аграрних досліджень ICAR у 1996 році для акредитації сільськогосподарських закладів.⁷⁵

У 2010 році NBA стала автономним органом, а в 2013 році вона стала органом, незалежним від AICTE. Така незалежність надала Раді право набути у 2014 році членство у Вашингтонській угоді (Washington Accord)⁷⁶, що зробило її рішення про акредитацію визнаними на міжнародному рівні. Крім того, у 2011 році NBA набула повноправного членства у Мережі органів акредитації інженерної освіти в Азії (NABEEA).⁷⁷

Стандарти оцінювання

Національна рада з оцінювання та акредитації NAAC для проведення акредитації закладів вищої освіти з 2017 року використовує т.зв. Переглянуту рамку оцінювання та акредитації (англ. Revised Assessment and Accreditation Framework), що включає в себе сім критеріїв, кожен з яких складається з низки ключових індикаторів:⁷⁸

1. Освітні програми.
2. Викладання, навчання та оцінювання.
3. Дослідження, інновації та поширення.
4. Інфраструктура та навчальні ресурси.
5. Підтримка та прогрес студентів.
6. Управління, лідерство та менеджмент.
7. Інституційні цінності та найкращі практики.

⁷³ INTERNAL QUALITY ASSURANCE CELL (IQAC). URL: <http://naac.gov.in/index.php/info-for-institutions#iqac>

⁷⁴ NAAC. Institutional Accreditation. Manual for Self-study Report. Universities. December 2019. URL: http://www.naac.gov.in/images/docs/Manuals/Revised-University-Manual_1.pdf

⁷⁵ Agarwal P. Indian higher education; envisioning the future. New Delhi: SAGE, 2009. P. 362.

⁷⁶ Міжнародна угода про взаємне визнання акредитації бакалаврських освітніх програм у галузі інженерії.

⁷⁷ National Board of Accreditation. URL: <https://www.nbaind.org/about/majormilestone>

⁷⁸ NAAC. Institutional Accreditation. Manual for Self-study Report. Universities. December, 2019; Рамка має деякі відмінності для різних типів ЗВО, тут наведена схема для університетів.

Критерій 1 «Освітні програми»

Критерій стосується практики закладу щодо започаткування широкого спектра освітніх програм та курсів, які відповідають новим національним та світовим тенденціям та є релевантними до місцевих потреб. Окрім питань різноманітності та академічної гнучкості, також оцінюються аспекти кар'єрної орієнтації, розвитку різноманітних навичок, системи зворотного зв'язку та залучення стейкхолдерів до оновлення освітніх програм.

Індикатори:

- 1.1. Проектування та розробка освітніх програм.
- 1.2. Академічна гнучкість.
- 1.3. Збагачення освітніх програм.
- 1.4. Система зворотного зв'язку.

Критерій 2 «Викладання, навчання та оцінювання»

Критерій стосується зусиль закладу із надання послуг студентам різного походження та здібностей шляхом ефективного викладання та навчання. Важливими є інтерактивні методи навчання, які залучають студентів до мислення та дослідження «високого рівня» за допомогою інтерв'ю, дискусій у фокус-групах, дебатів, проєктів, презентацій, експериментів, практикумів, стажувань та застосування ресурсів ІКТ. В рамках критерію також досліджується відповідність, компетентність, а також постійний професійний розвиток викладачів, які беруть участь в освітніх програмах. Ефективність методів, що використовуються для постійного оцінювання успішності викладачів та студентів, також є у фокусі уваги за цим критерієм.

Індикатори:

- 2.1. Зарахування та профіль студентів.
- 2.2. Забезпечення різноманітності студентів.
- 2.3. Процес викладання та навчання.
- 2.4. Профіль і якість викладача.
- 2.5. Процес оцінювання та реформи.
- 2.6. Успішність студентів та результати навчання.
- 2.7. Опитування задоволеності студентів.

Критерій 3 «Дослідження, інновації та поширення»

Цей критерій пов'язаний з відомостями про політику, практику та результати діяльності закладу у сфері досліджень, інновацій та поширення. У ньому йдеться про засоби та зусилля, які докладає заклад для популяризації «дослідницької культури». Заклад несе відповідальність за надання можливості викладачам виконувати науково-дослідні проєкти, корисні для суспільства. Служіння громаді шляхом поширення, що є соціальною відповідальністю та основною цінністю, яку мають демонструвати заклади, також є одним із важливих аспектів цього критерію.

Індикатори:

- 3.1. Сприяння науковим дослідженням та надання засобів для цього.
- 3.2. Мобілізація ресурсів для досліджень.
- 3.3. Екосистема інновацій.
- 3.4. Наукові публікації та нагороди.

- 3.5. Консалтингова діяльність.
- 3.6. Діяльність з поширення.
- 3.7. Співпраця.

Критерій 4 «Інфраструктура та навчальні ресурси»

Адекватність та оптимальне використання засобів, наявних у навчальному закладі, є необхідними для підтримки якості академічних та інших програм закладу. Даний критерій також вимагає інформації про те, як кожен член закладу — студенти, викладачі та персонал — отримує користь від цих засобів. Також важливим є розширення засобів для подальшого розвитку.

Індикатори:

- 4.1. Фізичні засоби.
- 4.2. Бібліотека як навчальний ресурс.
- 4.3. IT-інфраструктура.
- 4.4. Обслуговування інфраструктури закладу.

Критерій 5 «Підтримка та прогрес студентів»

Основним за цим критерієм є намагання закладу надати студентам необхідну допомогу, дати їм змогу набути значущого досвіду для навчання у закладі та сприяти їхньому цілісному розвитку та прогресу. Він також аналізує результати діяльності студентів та профілі випускників, а також прогрес студентів у здобутті вищої освіти та на шляху до одержання добре оплачуваної роботи.

Індикатори:

- 5.1. Підтримка студентів.
- 5.2. Прогрес студентів.
- 5.3. Участь та діяльність студентів.
- 5.4. Залучення випускників.

Критерій 6 «Управління, лідерство та менеджмент»

Ефективне функціонування закладу можна оцінити за допомогою політик та практик, які він розробив у сфері планування людських ресурсів, підбору персоналу, навчання, оцінювання діяльності, фінансового менеджменту та загальної ролі лідерства.

Індикатори:

- 6.1. Інституційна візія та лідерство.
- 6.2. Розробка та впровадження стратегії.
- 6.3. Стратегії розширення можливостей викладацького персоналу.
- 6.4. Управління фінансами та мобілізація ресурсів.
- 6.5. Внутрішня система забезпечення якості.

Критерій 7 «Інституційні цінності та найкращі практики»

Навчальний заклад працює в контексті системи освіти в країні. Щоб бути актуальним у зміні національного та глобального контекстів, навчальний заклад повинен реагувати на виникаючі виклики та нагальні проблеми. Він несе соціальну відповідальність за активну діяльність у напрямку розвитку у ширших контекстах. Ця роль закладу відображається з точки зору

програм, діяльності та уподобань (цінностей), які він включає до свого постійного функціонування. Ступінь впливу закладу на це є чітким відображенням його якості.

Кожен заклад має повноваження реагувати принаймні на кілька нагальних проблем, таких як гендерна рівність, екологічна свідомість та стійкість, інклюзивність та професійна етика, але спосіб та практики їх вирішення завжди будуть унікальними. Під час цього кожен заклад стикається з різними видами внутрішнього тиску та ситуацій, і мусить їх розв'язувати. Деякі значущі практики, що мають відношення до таких ситуацій, розвиваються всередині закладу, і вони допомагають безперервному функціонуванню, а також призводять до посилення впливу. Такі практики, які внутрішньо розвиваються закладом, і які призводять до вдосконалення будь-якого аспекту його функціонування — академічного, адміністративного чи організаційного, — визнаються «найкращими практиками». Через деякий час, завдяки таким унікальним способам функціонування, кожен заклад розвиває свої особливі характеристики, які стають його впізнаваною ознакою.

Індикатори:

7.1. Інституційні цінності та соціальна відповідальність.

7.2. Найкращі практики.

7.3. Інституціональна особливість.

Підсумок

Отже, система зовнішнього забезпечення якості в Індії має такі основні риси:

- вона в цілому є централізованою на федеральному рівні, сконцентрованою в руках Національної ради з оцінювання та акредитації (лише для двох галузей освіти — технічної та аграрної — існують окремі агентства з акредитації). Важливим компонентом забезпечення якості вищої освіти в Індії є т.зв. професійні ради, що несуть відповідальність за визнання курсів, просування закладів професійної освіти та надання грантів на програми бакалаврату;
- інституційна акредитація є обов'язковою;
- в центрі уваги інституційної акредитації лежить широкий спектр показників діяльності закладу, включаючи навчання, наукову роботу, інфраструктуру тощо (власне система внутрішнього забезпечення якості є лише одним з багатьох параметрів оцінювання);
- участь у процесах інституційної акредитації міжнародних агентств не передбачається;
- зв'язок між інституційною та програмною акредитацією відсутній;
- особливості процедур інституційної акредитації для ЗВО окремих форм власності відсутні (однак є дещо відмінні моделі проходження інституційної акредитації для різних типів ЗВО — університетів, афілійованих з ними коледжів, автономних коледжів).

Бразилія

Особливості національної системи зовнішнього забезпечення якості вищої освіти

Сфера вищої освіти Бразилії є дуже диверсифікованою, з потужним приватним сектором (87 % ЗВО). Залежно від джерел фінансування розрізняють три групи державних ЗВО: федеральні, ЗВО штатів, муніципальні.⁷⁹ Заклади вищої освіти можуть мати такі офіційні статуси: університети (universidades), університетські центри (centros universitários), коледжі (faculdades).⁸⁰

Зовнішнє забезпечення якості вищої освіти Бразилії розпочалося у 1977 році, коли відбулися перші оцінювання освітніх програм аспірантури. Однак саме стрімке зростання кількості закладів вищої освіти, головно приватних, після 1991 року призвело до більш структурованої системи контролю якості орієнтованої, зокрема, на подолання низької якості викладання, спричиненої викладачами з низьким академічним рівнем та поганою інфраструктурою. Більше того, провина за падіння стандартів досліджень частково покладається на зростання кількості приватних закладів, які не проводять належних досліджень.⁸¹

Внесок у процеси зовнішнього забезпечення якості зробило ухвалення у 1988 році нової Конституції⁸² (є чинною на даний час), в якій у розділі «Освіта» серед принципів, за якими повинна надаватися освіта, зазначено принцип «VII. Гарантування стандартів якості» (стаття 206). Крім того, у розділі присутні такі положення, як: держава «організовує федеральну освітню систему і освітні системи територій, фінансує установи федеральної публічної освіти, ... гарантуючи вирівнювання освітніх можливостей і забезпечення мінімальних стандартів якості освіти...» (стаття 211 п.1); «При розподілі державних коштів пріоритет надаватиметься задоволенню потреб обов'язкової освіти з точки зору універсалізації, забезпечення стандартів якості та рівності» (стаття 212 п.3); «Законом затверджується національний багаторічний план освіти з метою «взаємодії та розвитку освіти на різних рівнях, а також гармонізації дій органів державної влади, що дозволяють досягти ... III. Покращення якості освіти;» (стаття 214). Таким чином, можна констатувати, що держава на рівні основного закону взяла на себе зобов'язання із зовнішнього забезпечення якості освіти.

Відповідно до цього, Бразилія має систему потужного регуляторного контролю, зокрема, виправдану необхідністю боротьби з «фабриками ступенів», які з'явилися у національній системі вищої освіти після широкомасштабної приватизації в галузі.⁸³

⁷⁹ Cultures of quality: an international perspective. Profiles of quality assurance in higher education in nine countries. QAA, 2015. P. 19. URL: <https://www.qaa.ac.uk/docs/qaa/about-us/cultures-of-quality-an-international-perspective-15.pdf>

⁸⁰ Qual é a diferença entre faculdades, centros universitários e universidades?. URL: http://portal.mec.gov.br/index.php?option=com_content&view=article&id=116&Itemid=86

⁸¹ Cultures of quality: an international perspective. P. 18.

⁸² Constitution of the Federative Republic of Brazil Constitutional text enacted on October 5, 1988, with the alterations established by Revision Constitutional Amendments 1, 1994 through 6, 1994, and by Constitutional Amendments 1, 1992 through 106, 2020. Brasília 2020. URL: http://www.stf.jus.br/arquivo/cms/legislacaoConstituicao/anexo/brazil_federal_constitution.pdf

⁸³ Cultures of Quality: An International Perspective. Final Report of Phase 2. The Quality Assurance Agency for Higher Education, 2017. 39 p. URL: <https://www.qaa.ac.uk/docs/qaa/about-us/cultures-of-quality-an-international-perspective-phase-two-17.pdf>

Як державні, так і приватні заклади вищої освіти в Бразилії координуються та контролюються Міністерством освіти, яке надає дозвіл на функціонування закладів та освітніх програм. Зовнішнє забезпечення якості є частиною Національної системи оцінювання вищої освіти (Sistema Nacional de Avaliação da Educação Superior, SINAES), створеної у 2004 році. SINAES містить три основні компоненти, а саме (1) програмне оцінювання, (2) інституційне оцінювання та (3) оцінювання успішності студентів.

Особливістю зовнішнього забезпечення якості в Бразилії є існування двох систем — одна для бакалаврського рівня, а інша для магістерського і докторського рівнів. Обидві системи передбачають зовнішнє оцінювання окремих освітніх програм вищої освіти, тоді як оцінювання закладів вищої освіти поєднується з процесами оцінювання якості підготовки студентів.⁸⁴

Зовнішні процеси забезпечення якості ЗВО та освітніх програм бакалаврського рівня поширюються на тих провайдерів вищої освіти, які юридично вважаються частиною «федеральної системи вищої освіти». Сюди входять федеральні державні ЗВО та всі приватні ЗВО країни. Із приблизно 2400 ЗВО у Бразилії 92 % (федеральні державні та приватні) підпадають під регуляторну відповідальність федерального уряду, і разом ці заклади охоплюють близько 91 % студентів (при цьому 75 % загальної кількості студентів, які навчаються в Бразилії, припадає на приватний сектор). Решта 9 % студентів, які навчаються на бакалавраті, перебувають у ЗВО штатів та муніципальних закладах, функціонування яких (у т.ч. в сенсі забезпечення якості) регулюється урядами штатів, а не федеральними органами влади. Така ситуація відображає конституційний розподіл повноважень у Бразилії, що забезпечує значну автономію штатам та муніципалітетам. Водночас така ситуація призводить до фрагментованості системи зовнішнього забезпечення якості та означає відсутність єдиної національної рамки гарантування якості вищої освіти. Система забезпечення якості освітніх програм магістерського та докторського рівнів поширюється на всі заклади вищої освіти країни, включаючи ЗВО штатів та муніципальні.⁸⁵

Система зовнішнього забезпечення якості закладів вищої освіти та освітніх програм бакалаврського рівня управляється Секретаріатом з питань регулювання та нагляду за вищою освітою (Secretaria de Regulação e Supervisão da Educação Superior, SERES), який є підрозділом Міністерства освіти. SERES надає офіційну акредитацію приватним ЗВО та авторизацію і визнання окремим бакалаврським освітнім програмам. Це робиться на основі результатів оцінювання якості закладів та програм, що здійснюється в рамках Національної системи оцінювання вищої освіти (SINAES) Національним інститутом освіти та освітніх досліджень імені Анісіо Тейшейри (Instituto Nacional de Estudos e Pesquisas Educacionais Anísio Teixeira, INEP). Інститут є напівавтономним агентством, що діє під орудою Міністерства освіти. Для оцінювання ЗВО та бакалаврських освітніх програм INEP використовує результати роботи експертних груп, що працюють у закладах, результати Національного іспиту успішності студентів (ENADE) та показники якості на рівні освітніх програм.⁸⁶

Національний іспит успішності студентів (Exame Nacional de Desempenho dos Estudantes, ENADE), як відзначалося вище, є складовою частиною SINAES і запроваджений разом із самою системою у 2004 році. Він замінив собою запроваджений у 1995 році Національний курсовий екзамен (Exame Nacional de Cursos). Складання іспиту є обов'язковим для всіх студентів, що навчаються на першому та на останньому курсах бакалаврських освітніх програм. ENADE складається з двох інструментів: соціально-економічного опитувальника, який

⁸⁴ Rethinking Quality Assurance for Higher Education in Brazil / Organisation for Economic Co-operation and Development. Paris: OECD Publishing, 2018. P. 18–19.

⁸⁵ Ibid. P. 19, 44.

⁸⁶ Ibid. P. 19.

використовується для визначення профілю студента, і тесту, розділеного на дві частини. Перша частина, «загальна формація», являє собою «спільний компонент» тестів різних галузей, які оцінюються в цьому році, досліджуючи загальні навички та знання, які очікуються від студентів бакалаврату незалежно від їх спеціальності. Друга частина, «специфічний компонент», орієнтований на специфіку кожної сфери як у галузі знань, так і в навичках, очікуваних для професійного профілю.⁸⁷

Оцінювання магістерських, професійних магістерських та докторських освітніх програм проводиться Координаційним органом з удосконалення персоналу вищої освіти (Coordenação de Aperfeiçoamento de Pessoal de Nível Superior, CAPES), що діє під орудою Міністерства освіти. Ця система базується на експертному оцінюванні, що здійснюється 49 галузевими комітетами з окремих дисциплін. Ці комітети затверджують усі нові освітні програми зазначених рівнів та проводять оцінювання існуючих програм на основі чотирирічного циклу. Результати оцінювання CAPES є основоположними для затвердження нових освітніх програм, продовження функціонування існуючих програм та виділення державних коштів на підготовку дослідників. Програми, які за результатами оцінювання CAPES не досягають мінімальних стандартів, втрачають фінансування та визнання отриманих за ними кваліфікацій, і мають бути закриті.⁸⁸

Чинні практики інституційної акредитації

Державні заклади вищої освіти можуть бути створені в будь-якій інституційній формі та автоматично акредитовані актами свого створення. Натомість приватні ЗВО зобов'язані отримати офіційну зовнішню інституційну акредитацію (credenciamento) від Міністерства освіти, щоб розпочати свою діяльність, і спочатку вони можуть бути створені лише як навчальні заклади з офіційним статусом «коледж» (faculdade). Після створення приватні установи можуть перейти до статусу «університетського центру» (більші навчальні заклади) або повноцінного «університету» (закладу з викладацькою та науково-дослідною діяльністю). Зміна статусу є можливою за умови, що заклад відповідає певним критеріям, що стосуються кількості освітніх програм, кваліфікації та кількості штатного персоналу, а для університетів — також критеріям науково-дослідної роботи; і успішно пройде процес переакредитації.⁸⁹

Для процесу первинної акредитації нового приватного ЗВО шаблон оцінювання організований навколо п'яти тематичних осей і оцінює запропоновану установу на основі 45 якісних показників, кожен з яких оцінюється за п'ятибальною шкалою. Остаточний бал, отриманий за допомогою цієї оцінки, за шкалою від одного до п'яти, називається «інституційною оцінкою» (Conceito Institucional, CI). Для отримання акредитації від SERES заклад повинен набрати не менше трьох балів. Інституційна акредитація для коледжів діє від трьох до п'яти років, залежно від балу CI, який вони отримують. Після цього терміну коледжі повинні пройти процес переакредитації.⁹⁰

Згідно із законодавством, приватні та федеральні державні ЗВО підлягають періодичній переакредитації (recredenciamento) на основі координованих INEP виїзних інспекцій. Для приватних закладів успішна переакредитація є обов'язковою умовою їхньої подальшої роботи, тоді як для федеральних державних закладів цей процес є формальністю, оскільки вони не можуть бути позбавлені акредитації. Період, упродовж якого діє повторна акредитація,

⁸⁷ Lima P. d. S. N. et al. Applying Content Analysis to Brazilian National Exam // Anais dos Workshops do VIII Congresso Brasileiro de Informática na Educação (WCBIE 2019). DOI: 10.5753/cbie.wcbie.2019.139

⁸⁸ Rethinking Quality Assurance for Higher Education in Brazil. P. 19.

⁸⁹ Ibid. P. 21.

⁹⁰ Ibid. P. 21.

змінюється залежно від організаційного статусу закладу та оцінки СІ. Університети та університетські центри переакредитуються кожні 8–10 років, тоді як коледжі мають переакредитуватися щонайменше кожні п'ять років. Крім того, заклади підлягають щорічному моніторингу на основі визначення середньої ефективності їхніх освітніх програм.⁹¹

Всі коледжі зобов'язані одержувати дозвіл від SERES для відкриття нової бакалаврської освітньої програми. Натомість університети та університетські центри є вільними у самостійному відкритті таких програм. Далі кожен ЗВО, незалежно від свого офіційного статусу, зобов'язаний пройти процес «визнання» (reconhecimento) нової освітньої програми. Успішне його проходження є обов'язковим для визнання державою присвоєних за цією програмою ступенів.⁹² Таким чином, зв'язок між проходженням закладом інституційної акредитації і програмною акредитацією є у бразильській системі вельми опосередкованим і стосується лише приватних ЗВО — успішне проходження інституційного оцінювання відкриває шлях для підвищення офіційного статусу, а відтак — до можливості самостійного відкриття нових програм (але без можливості їх самостійної акредитації).

Стандарти оцінювання

Для інституційного оцінювання експертна комісія використовує т.зв. «Інструмент зовнішнього інституційного оцінювання» (Instrumento de avaliação institucional externa), який являє собою систему з низки показників, згрупованих навколо 5 тематичних «осей» (45 показників для первинної акредитації та 50 — для переакредитації). Кожна вісь має певну «вагу». Всі показники оцінюються за п'ятибальною шкалою. Деякі показники поширюються лише на заклади, що надають дистанційну освіту, деякі — лише на заклади, що надають стаціонарну освіту, тому загальна кількість показників, за якими оцінюється заклад, у кожному конкретному випадку є дещо меншою.

Ця система має дві модифікації — для первинної акредитації⁹³ та переакредитації⁹⁴, які мають певні відмінності, обумовлені різницею у самих відповідних процесах оцінювання.

Таблиця *.1
Система оцінювання при первинній акредитації

Вісь	Кількість індикаторів	Вага
Планування та інституційне оцінювання	3	10
Інституційний розвиток	7	30
Академічна політика	10	20
Політика управління	7	20
Інфраструктура	18	20

Вісь 1 «Планування та інституційне оцінювання»

Індикатори:

1.1. Проєкт системи інституційного самооцінювання закладу.

⁹¹ Rethinking Quality Assurance for Higher Education in Brazil. P. 39.

⁹² Ibid. P. 20.

⁹³ Instrumento de Avaliação Institucional Externa Presencial e a Distância - Credenciamento. Brasília-DF, 2017.

URL: https://download.inep.gov.br/educacao_superior/avaliacao_institucional/instrumentos/2017/IES_credenciamento.pdf

⁹⁴ Instrumento de Avaliação Institucional Externa Presencial e a Distância – Recredenciamento. Transformação de Organização Acadêmica. Brasília-DF, 2017.

URL: https://download.inep.gov.br/educacao_superior/avaliacao_institucional/instrumentos/2017/IES_recredenciamento.pdf

1.2. Самооцінювання закладу: участь академічної спільноти.

1.3. Самооцінювання закладу: прогностичний аналіз та поширення результатів.

Вісь 2 «Інституційний розвиток»

Індикатори:

2.1. Місія, завдання, цілі та цінності закладу.

2.2. План розвитку закладу, дидактично-навчальне планування та освітня політика закладу.

2.3. План розвитку закладу, політика і практика закладу у сфері досліджень, наукових ініціатив, технологічних інновацій та мистецького і культурного розвитку.

2.4. План розвитку закладу, політика закладу, спрямовані на підтримку різноманітності, навколишнього середовища, культурної пам'яті, художнього виробництва та культурної спадщини, а також позитивні дії щодо захисту і просування прав людини та етнічно-расової рівності.

2.5. План розвитку закладу, політика закладу стосовно економічного розвитку та соціальної відповідальності.

2.6. План розвитку закладу та політика закладу стосовно дистанційного навчання (показник застосовується для ЗВО, що надають освітні послуги у дистанційному форматі).

2.7. Вивчення розгортання мережі центрів дистанційного навчання закладу.

Вісь 3 «Академічна політика»

Індикатори:

3.1. Навчальна політика закладу та його академічна й адміністративна діяльність для бакалаврських освітніх програм.

3.2. Політика та академічно-адміністративна діяльність закладу у сфері наукових досліджень чи ініціатив, технологічних інновацій та мистецького і культурного розвитку.

3.3. Політика та академічно-адміністративна діяльність закладу щодо зовнішнього середовища.

3.4. Політика та дії закладу, спрямовані на заохочення підготовки та розповсюдження академічних навчальних матеріалів.

3.5. Політика закладу щодо моніторингу випускників.

3.6. Політика закладу у сфері інтернаціоналізації.

3.7. Комунікація закладу із зовнішніми стейкхолдерами.

3.8. Комунікація закладу із внутрішніми стейкхолдерами.

3.9. Політика щодо надання послуг студентам.

3.10. Політика та діяльність закладу щодо стимулювання академічної роботи студентів та їхньої участі у заходах.

Вісь 4 «Політика управління»

Індикатори:

4.1. Політика щодо підготовки та безперервної освіти викладачів.

4.2. Політика підготовки та підвищення кваліфікації технічного та адміністративного персоналу.

4.3. Політика навчання та безперервної освіти для викладачів очної та дистанційної форм (показник застосовується для ЗВО, що надають освітні послуги у дистанційному форматі).

4.4. Процеси управління закладом.

4.5. Система контролю підготовки та поширення навчальних матеріалів (показник застосовується для ЗВО, що надають освітні послуги у дистанційному форматі).

4.6. Фінансова стійкість: зв'язок з розвитком закладу.

4.7. Фінансова стійкість: участь внутрішніх стейкхолдерів.

Вісь 5 «Інфраструктура»

Індикатори:

5.1. Адміністративні приміщення.

5.2. Навчальні кімнати (показник не застосовується для ЗВО, що надають освітні послуги у дистанційному форматі).

5.3. Аудиторії (показник не застосовується для ЗВО, що надають освітні послуги у дистанційному форматі).

5.4. Кімнати для викладачів.

5.5. Приміщення для надання послуг студентам (показник не застосовується для ЗВО, що надають освітні послуги у дистанційному форматі).

5.6. Житлові приміщення та їдальні.

5.7. Лабораторії, середовища та місця проведення викладацької практики: фізична інфраструктура (показник не застосовується для ЗВО, що надають освітні послуги у дистанційному форматі).

5.8. Фізична та технологічна інфраструктура для діяльності Комісії із самооцінювання закладу.

5.9. Бібліотеки: інфраструктура (показник не застосовується для ЗВО, що надають освітні послуги у дистанційному форматі).

5.10. Бібліотеки: план оновлення фондів.

5.11. Приміщення для IT-підтримки або їх еквіваленти.

5.12. Сантехнічні приміщення.

5.13. Структура центрів дистанційного навчання (показник застосовується для ЗВО, що надають освітні послуги у дистанційному форматі).

5.14. Технологічна інфраструктура (показник застосовується лише для ЗВО, які передбачають у своїх планах розвитку прийняття методології, заснованої на ресурсах Інтернету).

5.15. Інфраструктура виконання та підтримки (показник застосовується лише для ЗВО, які передбачають у своїх планах розвитку прийняття методології, заснованої на ресурсах Інтернету).

5.16. План розширення та оновлення обладнання.

5.17. Ресурси інформаційно-комунікаційних технологій.

5.18. Віртуальне навчальне середовище (показник застосовується для ЗВО, що надають освітні послуги у дистанційному форматі).

Таблиця *.2
Система оцінювання при переакредитації

Вісь	Кількість індикаторів	Вага
Планування та інституційне оцінювання	5	10
Інституційний розвиток	7	30
Академічна політика	12	10
Політика управління	8	20
Інфраструктура	18	30

Вісь 1 «Планування та інституційне оцінювання»

Індикатори:

- 1.1. Еволюція закладу щодо процесів інституційного планування та оцінювання.
- 1.2. Процес самооцінювання закладу.
- 1.3. Самооцінювання закладу: участь академічної спільноти.
- 1.4. Самооцінювання закладу та зовнішнє оцінювання: аналіз та поширення результатів.
- 1.5. Звіти самооцінювання.

Вісь 2 «Інституційний розвиток»

Індикатори:

- 2.1. Місія, завдання, цілі та цінності закладу.
- 2.2. План розвитку закладу, дидактично-навчальне планування та освітня політика закладу.
- 2.3. План розвитку закладу, політика і практика закладу у сфері досліджень, наукових ініціатив, технологічних інновацій та мистецького і культурного розвитку.
- 2.4. План розвитку закладу, політика закладу, спрямовані на підтримку різноманітності, навколишнього середовища, культурної пам'яті, художнього виробництва та культурної спадщини, а також позитивні дії щодо захисту і просування прав людини та етнічно-расової рівності.
- 2.5. План розвитку закладу, політика закладу стосовно економічного розвитку та соціальної відповідальності.
- 2.6. План розвитку закладу та політика закладу стосовно дистанційного навчання (показник застосовується для ЗВО, що надають освітні послуги у дистанційному форматі).
- 2.7. Вивчення розгортання мережі центрів дистанційного навчання закладу.

Вісь 3 «Академічна політика»

Індикатори:

- 3.1. Навчальна політика закладу та його академічна й адміністративна діяльність для бакалаврських освітніх програм.
- 3.2. Навчальна політика закладу та його академічна й адміністративна діяльність для освітніх програм *lato sensu*⁹⁵.

⁹⁵ *Lato sensu* — спеціалізовані (професійно орієнтовані) освітні програми магістерського рівня (у т.ч. програми бізнес-адміністрування MBA), які не дають можливості для продовження навчання на докторському рівні.

3.3. Навчальна політика закладу та його академічна й адміністративна діяльність для освітніх програм *stricto sensu*⁹⁶.

3.4. Політика та академічно-адміністративна діяльність закладу у сфері наукових досліджень чи ініціатив, технологічних інновацій та мистецького і культурного розвитку.

3.5. Політика та академічно-адміністративна діяльність закладу щодо зовнішнього середовища.

3.6. Політика та дії закладу, спрямовані на заохочення підготовки та розповсюдження академічних навчальних матеріалів.

3.7. Політика закладу щодо моніторингу випускників.

3.8. Політика закладу у сфері інтернаціоналізації.

3.9. Комунікація закладу із зовнішніми стейкхолдерами.

3.10. Комунікація закладу із внутрішніми стейкхолдерами.

3.11. Політика щодо надання послуг студентам.

3.12. Політика та діяльність закладу щодо стимулювання академічної роботи студентів та їхньої участі у заходах.

Вісь 4 «Політика управління»

Індикатори:

4.1. Ступені науково-педагогічних працівників.

4.2. Політика щодо підготовки та безперервної освіти викладачів.

4.3. Політика підготовки та підвищення кваліфікації технічного та адміністративного персоналу.

4.4. Політика навчання та безперервної освіти для викладачів очної та дистанційної форм (показник застосовується для ЗВО, що надають освітні послуги у дистанційному форматі).

4.5. Процеси управління закладом.

4.6. Система контролю підготовки та поширення навчальних матеріалів (показник застосовується для ЗВО, що надають освітні послуги у дистанційному форматі).

4.7. Фінансова стійкість: зв'язок з розвитком закладу.

4.8. Фінансова стійкість: участь внутрішніх стейкхолдерів.

Вісь 5 «Інфраструктура»

Індикатори:

5.1. Адміністративні приміщення.

5.2. Навчальні кімнати (показник не застосовується для ЗВО, що надають освітні послуги у дистанційному форматі).

5.3. Аудиторії (показник не застосовується для ЗВО, що надають освітні послуги у дистанційному форматі).

5.4. Кімнати для викладачів.

5.5. Приміщення для надання послуг студентам (показник не застосовується для ЗВО, що надають освітні послуги у дистанційному форматі).

5.6. Житлові приміщення та їдальні.

⁹⁶ *Stricto sensu* — освітні програми магістерського рівня, які дають можливість для продовження навчання на докторському рівні (відкривають шлях для академічної кар'єри).

5.7. Лабораторії, середовища та місця проведення викладацької практики: фізична інфраструктура (показник не застосовується для ЗВО, що надають освітні послуги у дистанційному форматі).

5.8. Фізична та технологічна інфраструктура для діяльності Комісії із самооцінювання закладу.

5.9. Бібліотеки: інфраструктура (показник не застосовується для ЗВО, що надають освітні послуги у дистанційному форматі).

5.10. Бібліотеки: план оновлення фондів.

5.11. Приміщення для IT-підтримки або їх еквіваленти.

5.12. Сантехнічні приміщення.

5.13. Структура центрів дистанційного навчання (показник застосовується для ЗВО, що надають освітні послуги у дистанційному форматі).

5.14. Технологічна інфраструктура (показник застосовується лише для ЗВО, які передбачають у своїх планах розвитку прийняття методології, заснованої на ресурсах Інтернету).

5.15. Інфраструктура виконання та підтримки (показник застосовується лише для ЗВО, які передбачають у своїх планах розвитку прийняття методології, заснованої на ресурсах Інтернету).

5.16. План розширення та оновлення обладнання.

5.17. Ресурси інформаційно-комунікаційних технологій.

5.18. Віртуальне навчальне середовище (показник застосовується для ЗВО, що надають освітні послуги у дистанційному форматі).

Підсумок

Отже, система зовнішнього забезпечення якості у Бразилії має такі основні риси:

- вона є централізованою на рівні федеральних та приватних ЗВО, які складають 92 % від всіх закладів в країні (забезпечення якості у ЗВО штатів та муніципальних ЗВО регулюється на рівні штатів);
- інституційна акредитація є обов'язковою (первинна акредитація — лише для приватних ЗВО, періодична переакредитація — для ЗВО всіх форм власності);
- у фокусі уваги інституційної акредитації лежить широкий спектр показників діяльності закладу, включаючи навчання, наукову роботу, інфраструктуру тощо (власне система внутрішнього забезпечення якості є лише одним з багатьох параметрів оцінювання). Особливістю бразильської системи є те, що зовнішнє забезпечення якості включає в себе обов'язкове періодичне оцінювання успішності студентів за допомогою національного іспиту;
- участь у процесах оцінювання міжнародних агентств не передбачається;
- зв'язок між інституційною та програмною акредитацією є опосередкованим і стосується лише приватних ЗВО — успішне проходження інституційного оцінювання відкриває шлях для підвищення офіційного статусу, а відтак — до можливості самостійного відкриття нових програм (але без можливості їх самостійної акредитації);
- є особливості процедури інституційної акредитації для ЗВО приватної форми власності: вони зобов'язані проходити первинну інституційну акредитацію для початку діяльності (тоді як державні заклади цього не потребують).

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ ІНСТИТУЦІЙНОЇ АКРЕДИТАЦІЇ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

Проведений аналіз обраних моделей інституційної акредитації закладів вищої освіти дозволяє констатувати як їх спільні риси, так і доволі радикальні відмінності.

Спільність характеристик моделей інституційної акредитації (і в більш широкому сенсі — моделей гарантування якості вищої освіти) ґрунтується насамперед на вочевидь подібних цілях функціонування окремих національних освітніх систем та очікуваннях від них їх основних стейкхолдерів — держави, суспільства, працедавців, здобувачів.

Подібність викликів як в регіональних, так і глобальному масштабах, з якими стикаються національні освітні системи (масовізація, зростання приватного сектору, наступ дистанційної освіти тощо) породжують в багатьох випадках схожі і навіть подекуди однакові інструменти реагування на них. Крім того, свою роль зіграла подібність (і навіть спільність) траєкторії розвитку деяких систем.

Окремо слід згадати унікальний інтеграційний проєкт — створення Європейського простору вищої освіти. Саме в ньому вже на ранніх етапах вдалося сформулювати рамкові стандарти та рекомендації із зовнішнього та внутрішнього забезпечення якості вищої освіти (перші ESG-2005 та чинні ESG-2015), які є дороговказом для всіх країн-учасниць Болонського процесу. Слід відзначити, що цей процес відбувається послідовно, носить не революційний, а еволюційний характер, маючи форму поступового, поелементного вдосконалення. Фактично вже можна впевнено говорити про формування європейської культури якості вищої освіти, в рамках якої знаходять своє місце унікальні особливості різних національних освітніх культур.

Існуючі відмінності пов'язані з таким комплексом причин. До основних з них слід насамперед віднести різницю у позиціях щодо того, хто несе ключову відповідальність за зовнішнє забезпечення якості. У більшості країн світу домінує погляд, що цю роль повинна виконувати держава, і це обумовлює централізований (або майже централізований) характер відповідних моделей. Альтернативним підходом є передача відповідних функцій незалежним професійним асоціаціям та агентствам, які здатні забезпечити дотримання високих професійних та освітніх стандартів в інтересах суспільства та здобувачів (гарним прикладом є досвід Казахстану). Роль держави в цьому випадку зводиться до запровадження певної системи авторизації таких інституцій. Іноді з'являються «гібридні» моделі, в рамках яких функція координування забезпечення якості лишається за державою, однак функції оцінювання закладів передаються незалежним інституціям (такими прикладами можуть бути моделі, що функціонують в Німеччині та Нідерландах).

Суттєве значення має ступінь розвиненості та ресурсного забезпечення національних освітніх систем. У випадках, коли трансформаційні процеси призводять до драматичної перебудови системи, відчувається відсутність належної ресурсної підтримки, стає доволі важливим контролювати адекватність інфраструктури закладів тим завданням, які ставить перед ними структурна політика держав та власні місійні цілі. Цікавою особливістю найбільш розвинених національних систем вищої освіти, які впродовж багатодесятилітньої цілеспрямованої системної підтримки з боку своїх держав розвинули відповідну навчально-дослідну та соціальну інфраструктуру, є відмова від контролю цього компонента системи гарантування якості і зосередження головно на вдосконаленні локальних систем менеджменту якості.

Відштовхуючись від запропонованої схеми аналізу, що передбачала опис практик зовнішнього забезпечення якості вищої освіти в країні, характеристику особливостей національної моделі інституційної акредитації/оцінювання/аудиту закладів вищої освіти, представлення

використовуваних при цьому стандартів та показників, спробуємо визначити контури найбільш оптимальної моделі імплементації інституційної акредитації в українській вищій школі.

1. Досвід більшості країн, в тому числі таких, які знаходяться у близькому до України стані розвитку національної системи вищої освіти та можливостей її ресурсної підтримки, показує доцільність збереження централізованої моделі зовнішнього забезпечення якості. Зокрема, функції проведення інституційної акредитації мають залишитися за Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО). Разом з тим, така система залишається закритою, і як наслідок, може швидко втратити здатність до розвитку, оперативного реагування на нові виклики, бюрократизуватися тощо. «Ліками» проти цього може стати стимулювання вітчизняних ЗВО до проходження акредитації (як інституційної, так і програмної) у зарубіжних агентствах. Це доцільно зробити як через надання державою закладам грантів для оплати таких акредитацій, так і через системну кампанію заохочення та популяризації такої практики як інструменту підвищення міжнародної впізнаваності та престижу закладів.

Іншим кроком має стати невідкладна децентралізація процесів програмної акредитації за рахунок створення в Україні незалежних агентств забезпечення якості вищої освіти. При цьому їм делегуються функції проведення оцінювання якості освітніх програм, тоді як рішення про акредитацію ухвалює НАЗЯВО. Це зумовлює збереження за державою права визначати стандарти проведення програмної акредитації.

2. Цілком природно, що запровадження НАЗЯВО з 2019 року нових вимог та процедур акредитації торкнулося насамперед освітніх програм. Перший досвід показав, що це було виправдане рішення, яке вже дало відчутний імпульс підвищенню якості освітньої діяльності. Відсутність законодавчого регулювання процесу інституційної акредитації робить неможливим його імплементацію і залишає відкритим питання про взаємозв'язок програмної та інституційної акредитації в Україні. Виходячи з цього, вкрай важливим стає завдання швидкої підготовки та ухвалення (впродовж 1–2 років) відповідних нормативних актів.

Раціональною видається модель, в рамках якої успішне проходження комплексної інституційної акредитації спрощує процедуру проходження програмних акредитацій — в цьому випадку перевіряються лише власне освітні програми (зміст, кадрове забезпечення тощо), що робить таку процедуру більш швидкою та дешевою.

3. Оптимальним виглядає підхід, за якого інституційна акредитація буде добровільною для закладів вищої освіти всіх форм власності. Її впровадження як обов'язкової процедури привело б до необхідності значною мірою зруйнувати щойно створену систему програмної акредитації НАЗЯВО, стало б додатковим (невиправданим) організаційним та фінансовим тягарем для ЗВО, і в умовах обмежених ресурсів не створювало б жодних переваг для закладів і для вітчизняної системи вищої освіти в цілому.

Основними стимулами для проходження ЗВО інституційної акредитації можуть служити:

- спрощення та здешевлення наступних програмних акредитацій;
- дозвіл лише цим закладам зараховувати студентів, що навчаються за рахунок коштів державного бюджету;
- можливість запровадження коефіцієнтів оплати праці працівників у державних ЗВО (коефіцієнт може варіюватися від 1,1 до 2,0 в залежності від результатів проходження акредитації; заклади, що не пройшли такої акредитації, втрачають право на запровадження таких коефіцієнтів);
- можливість отримати державне фінансування науково-дослідних робіт (заклади, які не пройшли такої акредитації, не матимуть такого фінансування).

4. Поточний стан вітчизняної вищої освіти не дозволяє залишити у фокусі уваги стандартів зовнішнього забезпечення якості лише системи внутрішнього забезпечення якості — необхідно лишається потреба в моніторингу стану інфраструктури, кадрового потенціалу, показників ефективності науково-дослідної роботи тощо. Водночас індикатори функціонування системи внутрішнього забезпечення якості (відповідні політики та практики закладу) мають стати окремим важливим компонентом таких стандартів.

5. В умовах вельми строкатої палітри вітчизняних ЗВО у розрізі якості надаваних ними освітніх послуг безумовно корисною вбачається відмова від традиційного бінарного підходу (акредитовано / не акредитовано) на користь більш диверсифікованої шкали оцінювання. Прикладом такої шкали може бути практика інституційної акредитації в Індії.

Для різних типів закладів можуть бути запроваджені дещо відмінні стандарти оцінювання, засновані, однак, на єдиній методології виставлення оцінок.

6. В умовах слабого приватного та комунального секторів у вищій освіті України запровадження специфічних процедур інституційної акредитації для ЗВО окремих форм власності видається недоцільним.

**КОНТУРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАМКИ
ІНСТИТУЦІЙНОЇ АКРЕДИТАЦІЇ
ДЛЯ УКРАЇНИ**

Для окреслення абрисів рамки інституційної акредитації для України пропонується така система базових параметрів:

Параметр	Опис
Обов'язковість	Проходження інституційної акредитації є добровільним.
Хто проводить	Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, іноземні акредитаційні агентства та агентства із забезпечення якості вищої освіти.
Залучення іноземних агентств	<p>Можливими є два підходи:</p> <p>1) Ухвалення розпорядження Кабінету Міністрів України про затвердження переліку іноземних акредитаційних агентств та агентств із забезпечення якості вищої освіти, які видають сертифікати про проходження інституційної акредитації, що визнаються в Україні (аналогічно до чинного Розпорядження КМУ від 10 липня 2019 р. № 554-р).</p> <p>2) Надання НАЗЯВО права авторизації таких іноземних агентств для проведення інституційної акредитації. Авторизація повинна діяти певний період (3–5 років); мають бути встановлені вимоги до таких агентств (наявність досвіду проведення інституційних акредитацій в своїй країні та за кордоном, присутність в Європейському реєстрі EQAR тощо).</p> <p>Необхідними умовами проведення інституційних акредитацій іноземними агентствами є:</p> <ul style="list-style-type: none"> • агентство повинно дотримуватися вітчизняної критеріальної рамки та схеми (шкали) оцінювання; • обов'язкова підготовка підсумкового звіту про акредитацію українською мовою; • склад експертної групи повинен відповідати зазначеним вимогам.
Вибір агентства закладом вищої освіти	Заклад вищої освіти має право вільно обирати агентство для проведення інституційної акредитації.
Умови, за яких заклад може подаватися на проходження інституційної акредитації	Таке право є у закладів, які мають виключно позитивні результати проходження програмних акредитацій (не мають освітніх програм, що одержали умову акредитацію або відмову в акредитації).
Склад експертної групи	<p>Склад експертної групи повинен включати представників академічної спільноти та здобувачів. Частка представників академічної спільноти повинна бути не менше половини від складу групи.</p> <p>Представники академічної спільноти повинні включати щонайменше одного представника університетського менеджменту.</p> <p>При проходженні інституційної акредитації спеціалізованим закладом вищої освіти обов'язковим є включення до експертної групи не менше одного представника професійної спільноти відповідної галузі.</p> <p>До складу експертної групи не можуть включатися особи, що мали чи мають афіліацію з закладом, що проходить акредитацію.</p>

Вектори оцінювання	<p>Векторами оцінювання закладу в ході проходження інституційної акредитації мають бути:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Візія та місія закладу, стратегія його розвитку. • Управління та лідерство. • Політики та система внутрішнього забезпечення якості. • Освітні програми (розробка, моніторинг та періодичне оцінювання, корекція). • Інфраструктура та навчальні ресурси. • Кадрове забезпечення навчального процесу. • Студентоцентроване навчання та оцінювання, системи підтримки студентів, моніторинг прогресу студентів у навчанні. • Науково-дослідна робота, інновації. • Інтернаціоналізація. • Співпраця зі стейкхолдерами. • Інституційні цінності та служіння суспільству. • Управління інформацією та звітність. • Публічна інформація.
Шкала оцінювання	<p>Кожен вектор оцінювання розкладається на низку релевантних індикаторів.</p> <p>Під час проходження інституційної акредитації експертна група за кожним індикатором виставляє бальну оцінку від 1 до 5. Далі оцінки за індикаторами кожного вектора сумуються (можливе застосування вагових коефіцієнтів для кожного індикатора).</p> <p>За певною методикою (що має бути вироблена із залученням зацікавлених сторін), яка повинна обов'язково передбачати застосування вагових коефіцієнтів до кожного вектора оцінювання, формується інтегральний бал закладу за стобальною шкалою.</p> <p>На основі одержаного балу закладу присвоюється оцінка:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 90–100 балів — оцінка A+; • 80–89 балів — оцінка A; • 60–79 балів — оцінка B; • 50–59 балів — оцінка E; • 0–49 балів — оцінка F. <p>Одержання оцінки F призводить до відмови в акредитації.</p> <p>Для різних типів закладів можуть бути запроваджені дещо відмінні методики оцінювання, засновані однак на єдиній методології присвоєння оцінок.</p>
Терміни дії інституційної акредитації	<p>Терміни дії інституційної акредитації залежить від одержаної закладом вищої освіти оцінки:</p> <ul style="list-style-type: none"> • для оцінки A+ — 7 років; • для оцінки A — 5 років; • для оцінки B — 3 роки; • для оцінки E — 1 рік. <p>Заклад, який вдруге (втретє тощо) поспіль одержує оцінку A+, одержує інституційну акредитацію на 10 років.</p>

<p>Що дає проходження</p>	<p>Успішне проходження інституційної акредитації надає закладу вищої освіти такі переваги (на період дії інституційної акредитації):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) спрощення та здешевлення наступних програмних акредитацій; 2) одержання дозволу зараховувати студентів, що навчаються за рахунок коштів державного бюджету; 3) отримання державними ЗВО права на запровадження коефіцієнтів оплати праці працівників: <ul style="list-style-type: none"> • для оцінки А+ — коефіцієнт до 2,0; • для оцінки А — коефіцієнт до 1,7; • для оцінки В — коефіцієнт до 1,4; • для оцінки Е — коефіцієнт не застосовується. 4) можливість отримання державного фінансування науково-дослідних робіт.
<p>Що означає непроходження інституційної акредитації</p>	<p>Заклад, що не пройшов інституційну акредитацію:</p> <ul style="list-style-type: none"> • втрачає право на переваги, які дає успішне проходження інституційної акредитації; • не може звертатися повторно для її проходження упродовж трьох років.

Представлена рамка є точкою зору авторів аналітичного огляду і має бути належно обговорена Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти, представниками академічної спільноти України. Врахування отриманих зауважень і пропозицій дозволить створити збалансований документ, який може лягти в основу подальших зусиль із запровадження механізмів інституційної акредитації у вітчизняній вищій школі.

ДЖЕРЕЛА

- » Закон за вишшето образование.
URL: https://www.mon.bg/upload/22058/zkn_VO_izm25022020.pdf
- » Закон Республики Казахстан «Об образовании» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 11.07.2021 г.). URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30118747
- » Закон Республіки Польщі “Про вищу освіту і науку”, прийнятий 20 липня 2018 року (зі змінами) / Пер. з польської І. Дегтярьова, С. Федонюк, Л. Колісник; Наукова редакція Т. Фінікова та І. Дегтярьової. К.: Таксон, 2020. 336 с.
- » Об утверждении Правил признания аккредитационных органов, в том числе зарубежных, и формирования реестров признанных аккредитационных органов, аккредитованных организаций образования и образовательных программ: Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 1 ноября 2016 года № 629. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 19 ноября 2016 года № 14438. URL: https://iqa.kz/images/MONRK_PRIKAZI_NEW/Об%20утв.%20Правил%20признания%20аккредитационных%20органов,%20в%20том%20числе%20зарубежных,%20....pdf
- » Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII (станом на 08.08.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
- » Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). К.: ТОВ “ЦС”, 2015. 32 с.
- » Стандарты институциональной аккредитации организаций высшего образования на основе ESG-2015 (Третье издание): основные положения (краткая версия) / Независимое агентство по обеспечению качества в образовании (IQAA). Нур-Султан, 2021. 14 с.
- » Accreditation of Institutions / Press Information Bureau, Government of India, Ministry of Human Resource Development. 2015, 22 груд.
URL: <https://pib.gov.in/newsite/PrintRelease.aspx?relid=133787>
- » Agarwal P. Indian higher education; envisioning the future. New Delhi: SAGE, 2009. 488 p.
- » Assessing Quality in European Higher Education Institutions: Dissemination, Methods and Procedures / Ed. by Chiara Orsingher. Heidelberg: Physica-Verlag, 2006. 166 p.
- » Bernhard A. Quality Assurance in an International Higher Education Area: A Case Study Approach and Comparative Analysis. VS RESEARCH: 2012. 294 p.
- » Constitution of the Federative Republic of Brazil Constitutional text enacted on October 5, 1988, with the alterations established by Revision Constitutional Amendments 1, 1994 through 6, 1994, and by Constitutional Amendments 1, 1992 through 106, 2020. Brasilia 2020. URL: http://www.stf.jus.br/arquivo/cms/legislacaoConstituicao/anexo/brazil_federal_constitution.pdf
- » Cultures of quality: an international perspective. Profiles of quality assurance in higher education in nine countries. The Quality Assurance Agency for Higher Education, 2015. 81 p. URL: <https://www.qaa.ac.uk/docs/qaa/about-us/cultures-of-quality-an-international-perspective-15.pdf>
- » Cultures of Quality: An International Perspective. Final Report of Phase 2. The Quality Assurance Agency for Higher Education, 2017. 39 p. URL: <https://www.qaa.ac.uk/docs/qaa/about-us/cultures-of-quality-an-international-perspective-phase-two-17.pdf>
- » Development of Strategic Directions for Education Reforms in Kazakhstan for 2015–2020: Diagnostic Report.
URL: <https://nur.nu.edu.kz/bitstream/handle/123456789/335/DIAGNOSTIC%20REPORT.pdf>
- » ENQA Agency Review: Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders (NVAO) / Andy Gibbs, Obe De Vries, Laura Beccari, Alexandra Raijmakers. 13 September 2017. 60 p.
URL: https://backend.deqar.eu/reports/EQAR/NVAO_External_Review-report_2017_09.PDF

- » ENQA AGENCY REVIEW: Polish Accreditation Committee (PKA) / Jacques Lanarès, Ronny Heintze, Angeline Aubert-Lotarski, and Inguna Zarina. 17 October 2018. 60 p.
URL: <https://enqa.eu/wp-content/uploads/2018/10/PKA-external-review-report.pdf>
- » Expert report on the application of the Accreditation, Certification and Quality Assurance Institute (ACQUIN) for Accreditation and Assessment of the Compliance with the Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG) of 6 June 2010. Submitted on 31 January 2011. 56 p. URL: <https://enqa.eu/wp-content/uploads/2012/09/External-review-report-of-ACQUIN-September-2012.pdf>
- » External review of the Polish Accreditation Committee / Polska Komisja Akredytacyjna (PKA): Report of the review panel. December 2013. 56 p.
URL: https://backend.deqar.eu/reports/EQAR/PKA_External_Review_Report_2013.pdf
- » Ferrigno M. What Institutionally Accredited Means and Why It Matters to You // Southern New Hampshire University. 2021, 22 лют.
URL: <https://www.snhu.edu/about-us/newsroom/2019/03/what-regionally-accredited-means>
- » Guidelines for Institutional Accreditation. Approved by the Quality Assessment Council for Higher Education of the Estonian Quality Agency for Higher and Vocational Education on 02.02.2018 Amended on 19.05.2020. URL: https://ekka.edu.ee/wp-content/uploads/Institutional-accreditation-guidelines_19.05.2020_FINAL.pdf
- » Higher Education Act (In force from: 01.09.2019) // Riigi Teataja.
URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/529082019022/consolide>
- » Higher Education Assessment Concept 2020.
URL: https://ekka.edu.ee/wp-content/uploads/HE_Assessment_Concept_2020.pdf
- » Hsieh Ch.-Ch., Huisman J. Higher education policy change in the European higher education area: divergence of quality assurance systems in England and the Netherlands // Research Papers in Education. 2016. P. 71–83. DOI: 10.1080/02671522.2015.1129645
- » Institutional accreditation // The University Council of Jamaica.
URL: <https://www.ucj.org.jm/accreditation/institutional-accreditation/>
- » Instrumento de Avaliação Institucional Externa Presencial e a Distância – Credenciamento. Brasília-DF, 2017. URL: https://download.inep.gov.br/educacao_superior/avaliacao_institucional/instrumentos/2017/IES_credenciamento.pdf
- » Instrumento de Avaliação Institucional Externa Presencial e a Distância – Recredenciamento. Transformação de Organização Acadêmica. Brasília-DF, 2017. URL: https://download.inep.gov.br/educacao_superior/avaliacao_institucional/instrumentos/2017/IES_recredenciamento.pdf
- » Interstate Treaty on the organization of a joint accreditation system to ensure the quality of teaching and learning at German higher education institutions (Interstate study accreditation treaty). (Decision of the Standing Conference of the Ministers of Education and Cultural Affairs of the Länder in the Federal Republic of Germany of 08/12/2016). Enacted on January 1, 2018. URL: https://www.akkreditierungsrat.de/sites/default/files/downloads/2021/161208_Studienakkreditierungsgstaatsvertrag_mit%20Begrueundung_Englisch.pdf
- » Jayaram N. India // International Handbook of Higher Education / Ed. by James J. F. Forest, Philip G. Altbach. Springer, 2006. P. 747–767.
- » Lima P. d. S. N. et al. Applying Content Analysis to Brazilian National Exam // Anais dos Workshops do VIII Congresso Brasileiro de Informática na Educação (WCBIE 2019). DOI: 10.5753/cbie.wcbie.2019.139
- » Michalk B., Herrmann D. Changes in the German Accreditation System: A new equilibrium between universities, agencies and the German Accreditation Council // 13th European Quality Assurance Forum Broadening the scope of QA. 15-17 November 2018. 10 p.
URL: https://eua.eu/downloads/publications/p8_herrmann_michalk.pdf

- » NAAC. Institutional Accreditation. Manual for Self-study Report. Universities. December 2019. URL: http://www.naac.gov.in/images/docs/Manuals/Revised-University-Manual_1.pdf
- » Neves C. E. B. Higher Education Systems and Institutions, Brazil // The International Encyclopedia of Higher Education Systems and Institutions / Pedro Nuno Teixeira, Jung Cheol Shin (Editors-in-Chief). Springer, 2020. P. 862–872.
- » NVAO Activity report – 2018. 13 May 2019. 19 p. URL: https://www.nvao.net/files/attachments/.1515/NVAO_Activity_Report_2018.pdf
- » NVAO. Assessment Framework for the Higher Education Accreditation System of the Netherlands. September 2018. URL: https://www.nvao.net/files/attachments/.139/Assessment_Framework_for_the_Higher_Education_Accreditation_System_of_the_Netherlands_2018.pdf
- » Rethinking Quality Assurance for Higher Education in Brazil / Organisation for Economic Co-operation and Development. Paris: OECD Publishing, 2018. 179 p. DOI: 10.1787/9789264309050-en
- » Specimen decree pursuant to Article 4, paragraphs 1 – 4 of the interstate study accreditation treaty (Resolution of the Standing Conference of the Ministers of Education and Cultural Affairs of the Länder in the Federal Republic of Germany of December 7, 2017). URL: https://www.akkreditierungsrat.de/sites/default/files/downloads/2021/171207_Musterrechtsverordnung_Englisch.pdf
- » Standards for Institutional Accreditation of the Organisation of Higher and (or) Postgraduate Education / Independent Agency for Accreditation and Rating. Nur-Sultan, 2020.
- » Stella A. External Quality Assurance in Indian Higher Education: developments of a decade // Quality in Higher Education. 2004. Vol. 10, No. 2. P. 115–127. DOI: 10.1080/1353832042000230608
- » Stella A. Institutional Accreditation in India // International Higher Education. 2002. No. 27. P. 17–18. DOI: 10.6017/ihe.2002.27.6982
- » The Quality Assurance System in the Netherlands. URL: <https://enqa.eu/wp-content/uploads/2019/10/QANU.pdf>
- » The Rise of Quality Assurance in Asian Higher Education / Ed. by M. Shah, Q. T. N. Do. Cambridge, MA: Chandos Publishing, 2017. 220 p.
- » Universities Act // Riigi Teataja. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/517062014007/consolide>
- » Van Damme D. Trends and Models in International Quality Assurance in Higher Education in Relation to Trade in Education // Higher Education Management and Policy. 2002. Vol. 14, No. 3. P. 93–136.
- » Venkatesh P. Accreditation as a Benchmark of Quality Sustenance in Higher Education: A Review of Quality Assurance in Indian University System // Nitte Management Review. 2013. Vol. 3, Issue 1. P. 59–67.
- » Witte J. The changing political framework of quality assurance in German higher education: National debates in the European context // Implementing and Using Quality Assurance: Strategy and Practice. A Selection of Papers from the 2nd European Quality Assurance Forum. European University Association, 2008. P. 48–52. URL: https://enqa.eu/indirme/papers-and-reports/associated-reports/2nd%20Forum%20-%20Implement.%20&%20Using%20QA_final.pdf

Науково-практичне видання

Тарас Фініков, Віталій Терещук

**ІНСТИТУЦІЙНА АКРЕДИТАЦІЯ:
АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД
ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ**

Підписано до друку 04.12.2023 р. Формат 60x90 1/16

Папір офсетний. Друк офсетний.

Обл.-вид. арк. 4,5. Наклад 200 прим.

Видавництво «Таксон»

Тел./факс +38(044) 483-55-70

e-mail: publishing.taxon@gmail.com

www.taxon.kiev.ua

Свідоцтво про реєстрацію суб'єкта
видавничої справи серії ДК. № 2379 від 19.12.2005 р.